

Σχεδιασμός και ανάπτυξη φαρμάκων

Κεφάλαιο 08

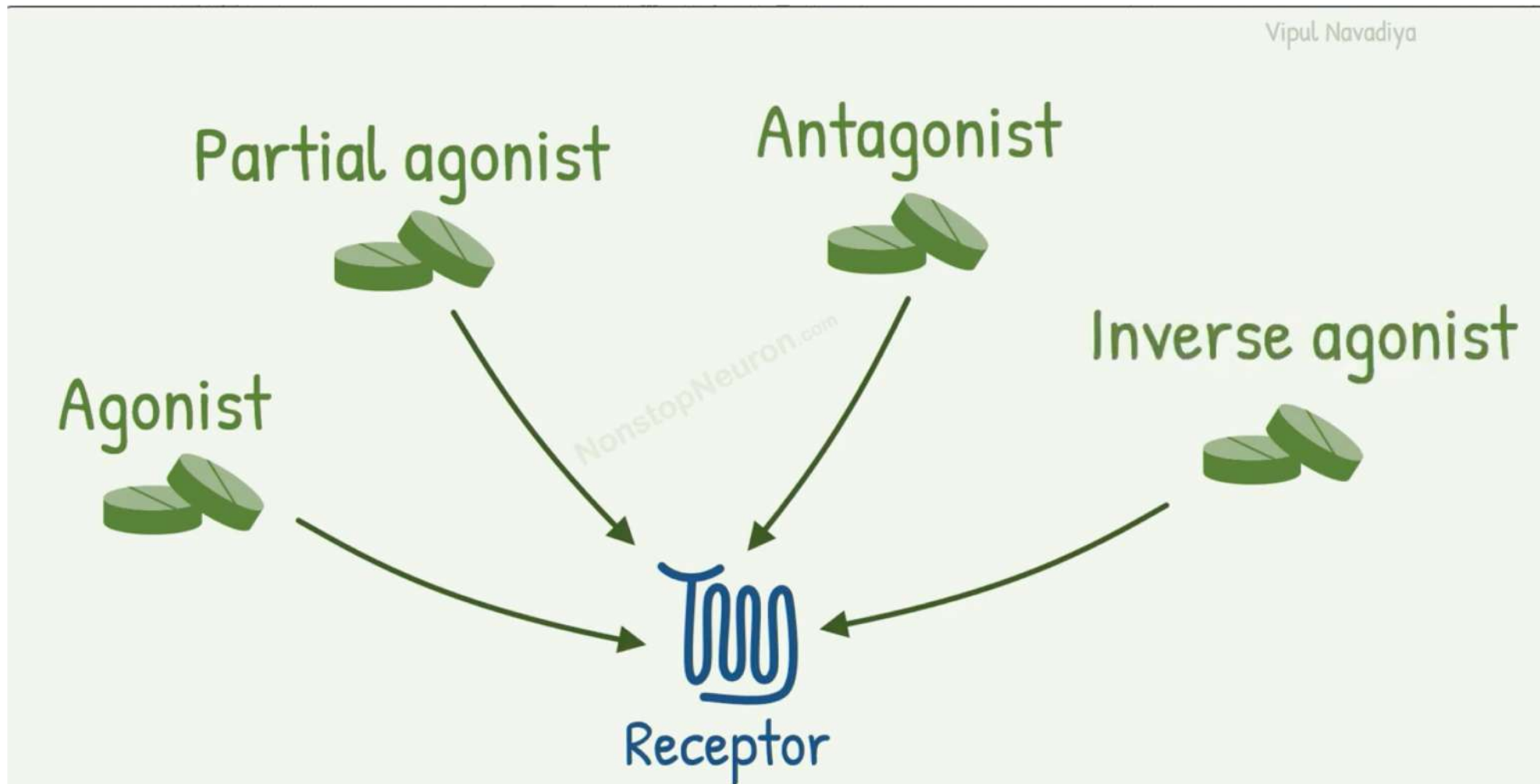
Οι υποδοχείς ως φαρμακευτικοί στόχοι

Περιεχόμενα Κεφαλαίου

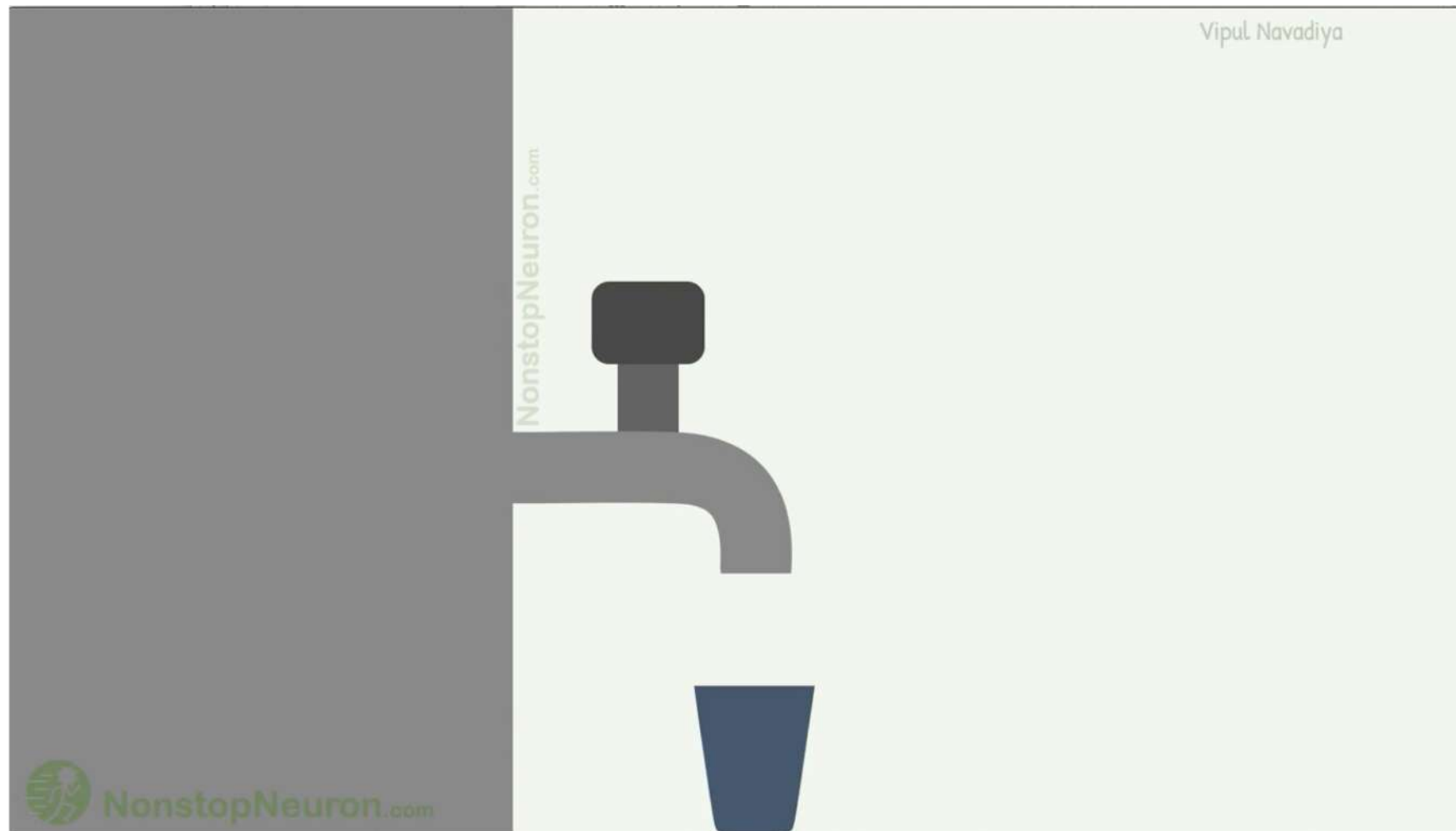
- 8.1 Εισαγωγή
- 8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών
- 8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών
- 8.4 Μερικοί αγωνιστές
- 8.5 Αντίστροφοι αγωνιστές
- 8.6 Απευαισθητοποίηση και ευαισθητοποίηση
- 8.7 Ανοχή και εξάρτηση
- 8.8 Τύποι υποδοχέων και υπότυποι
- 8.9 Συγγένεια, αποτελεσματικότητα και δραστικότητα

8.1 Εισαγωγή

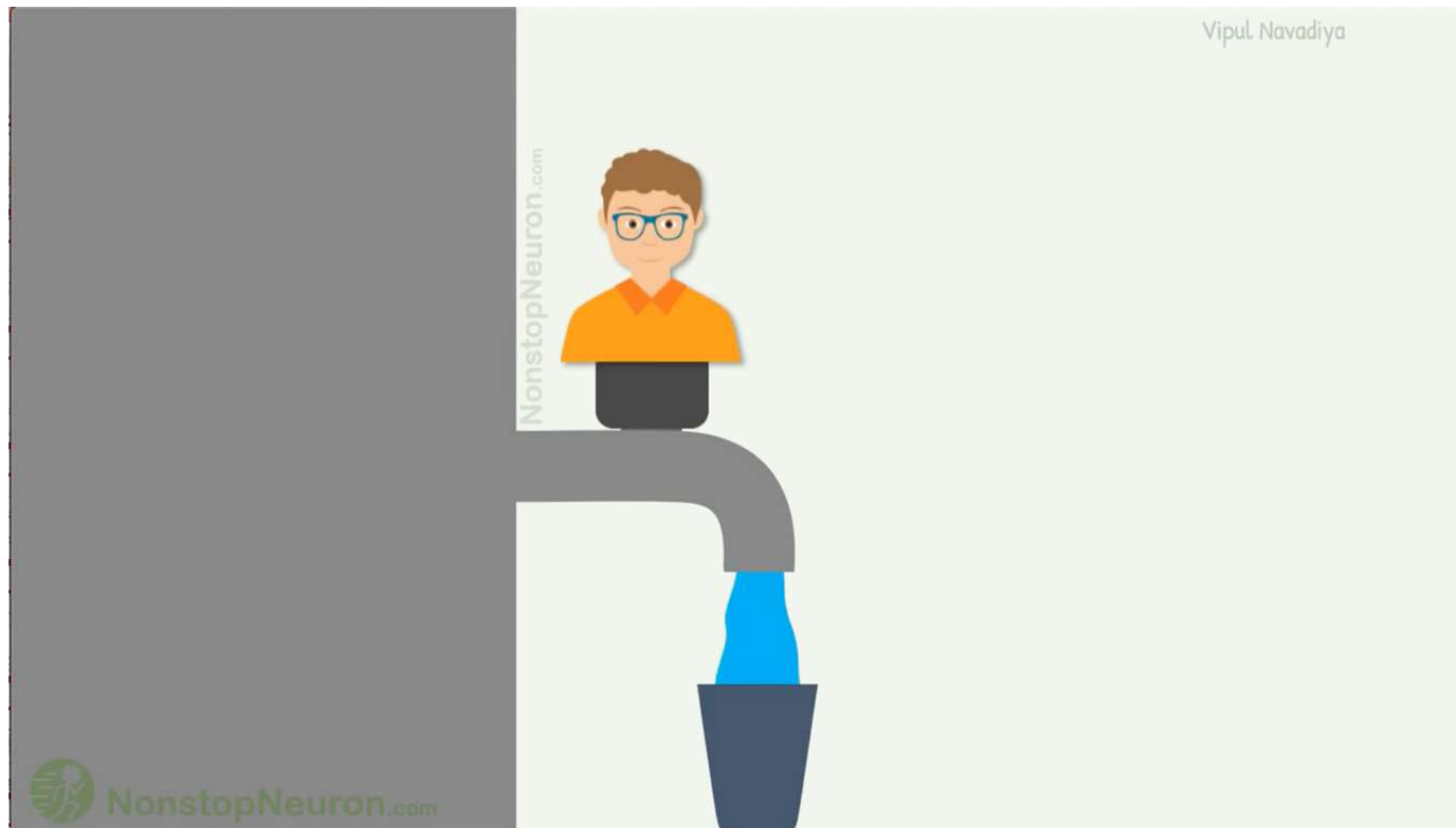

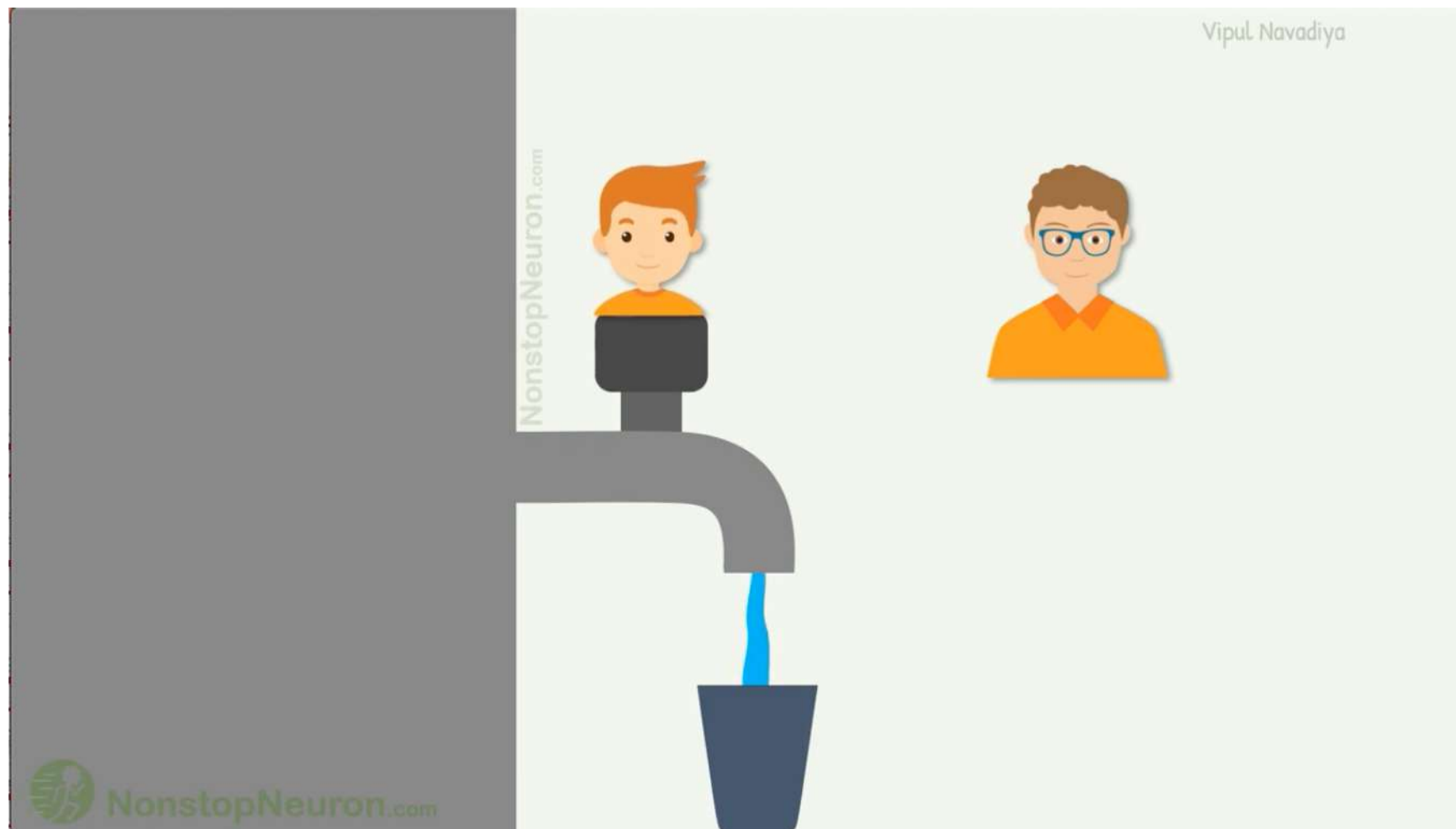
8.1 Εισαγωγή

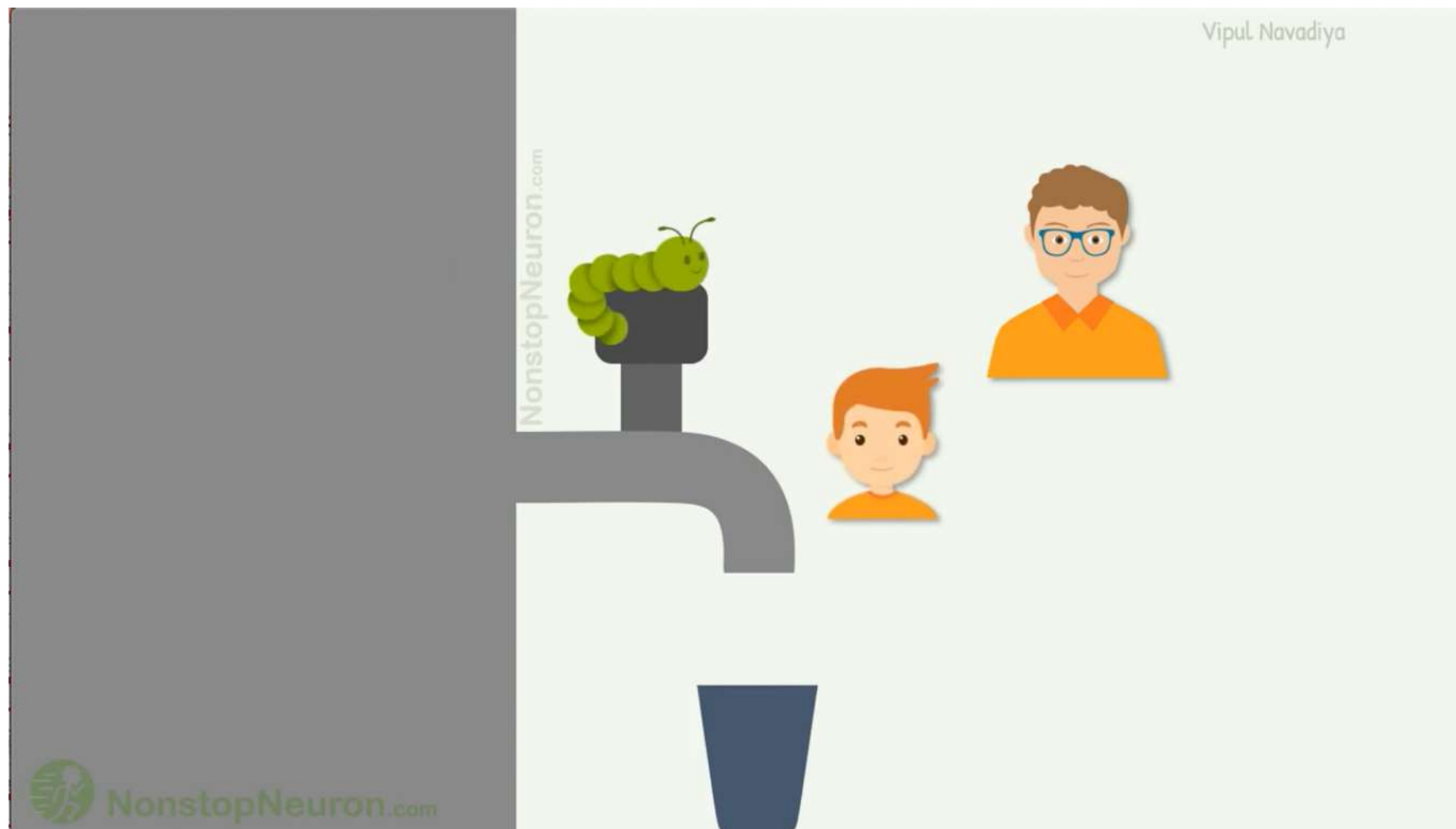
8.1 Εισαγωγή

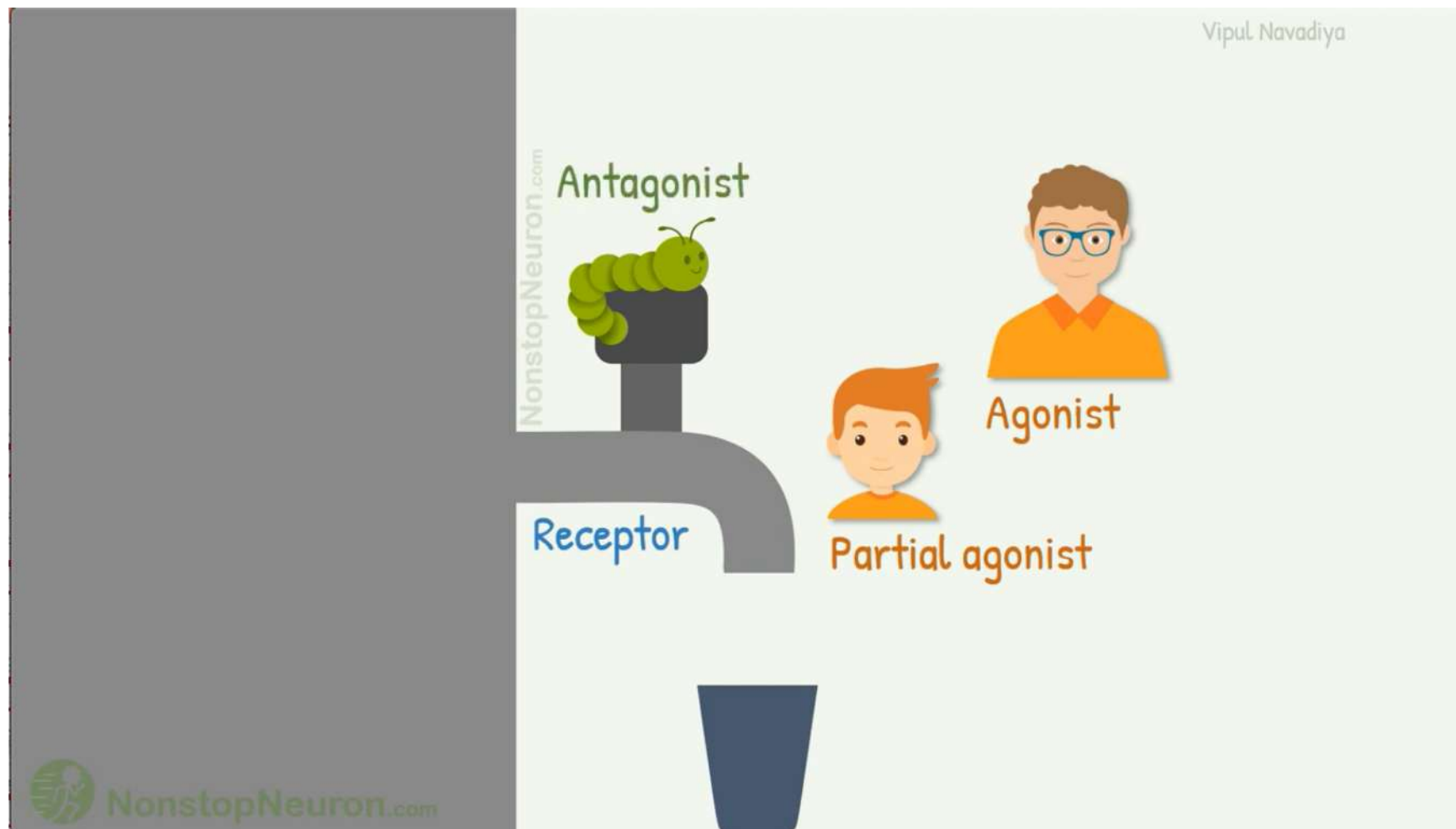
8.1 Εισαγωγή

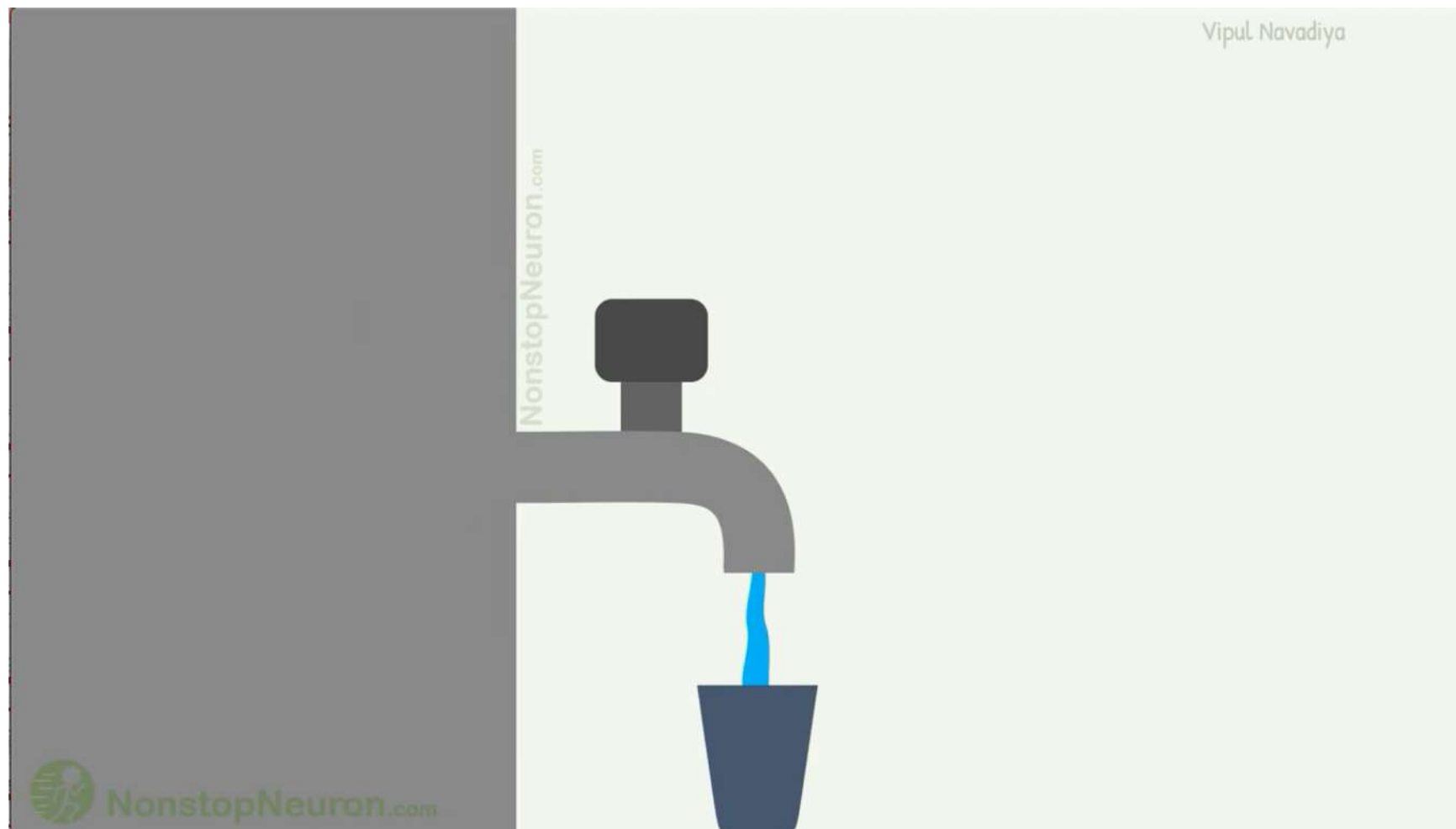
8.1 Εισαγωγή

8.1 Εισαγωγή

8.1 Εισαγωγή

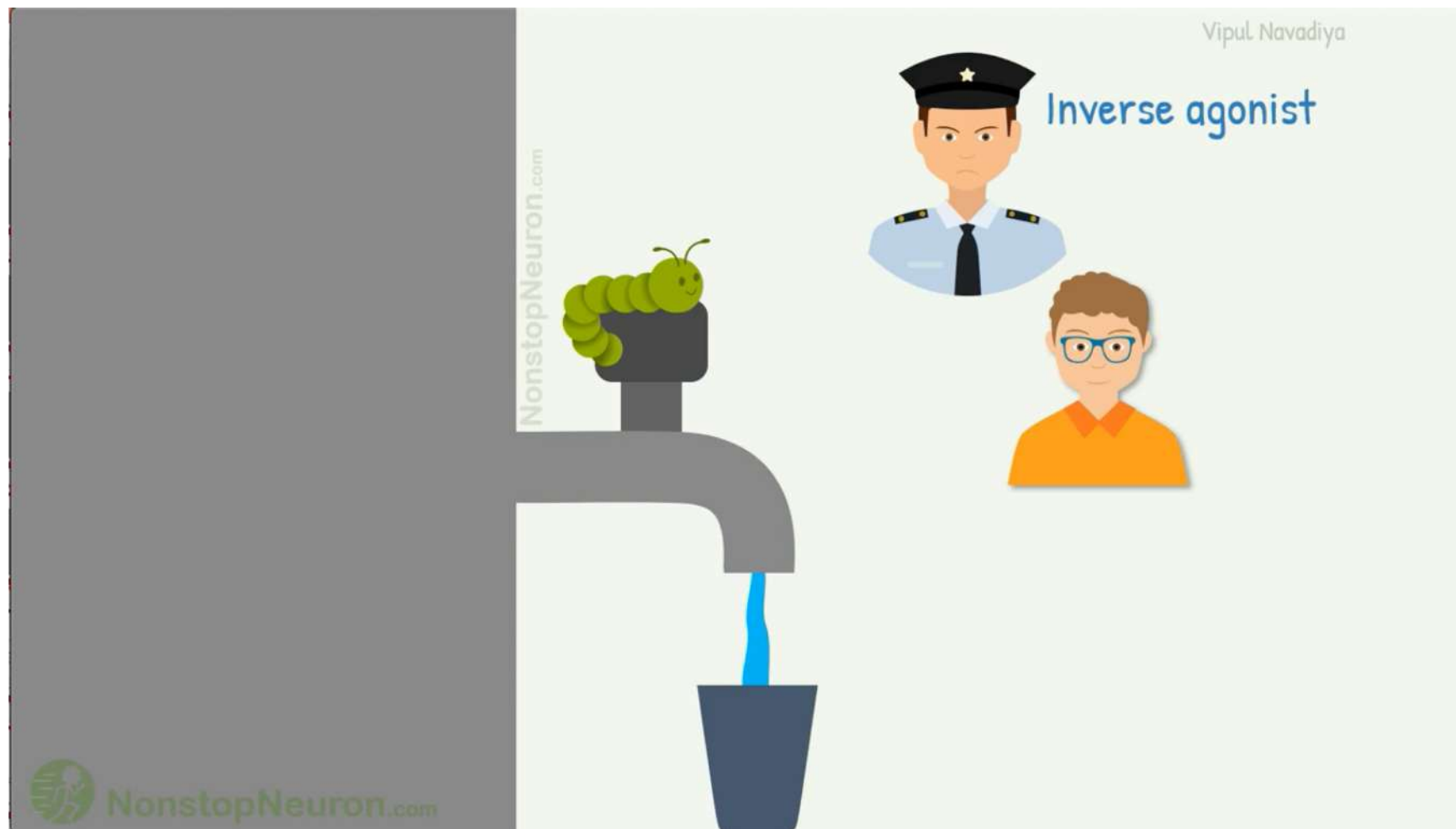

8.1 Εισαγωγή

8.1 Εισαγωγή

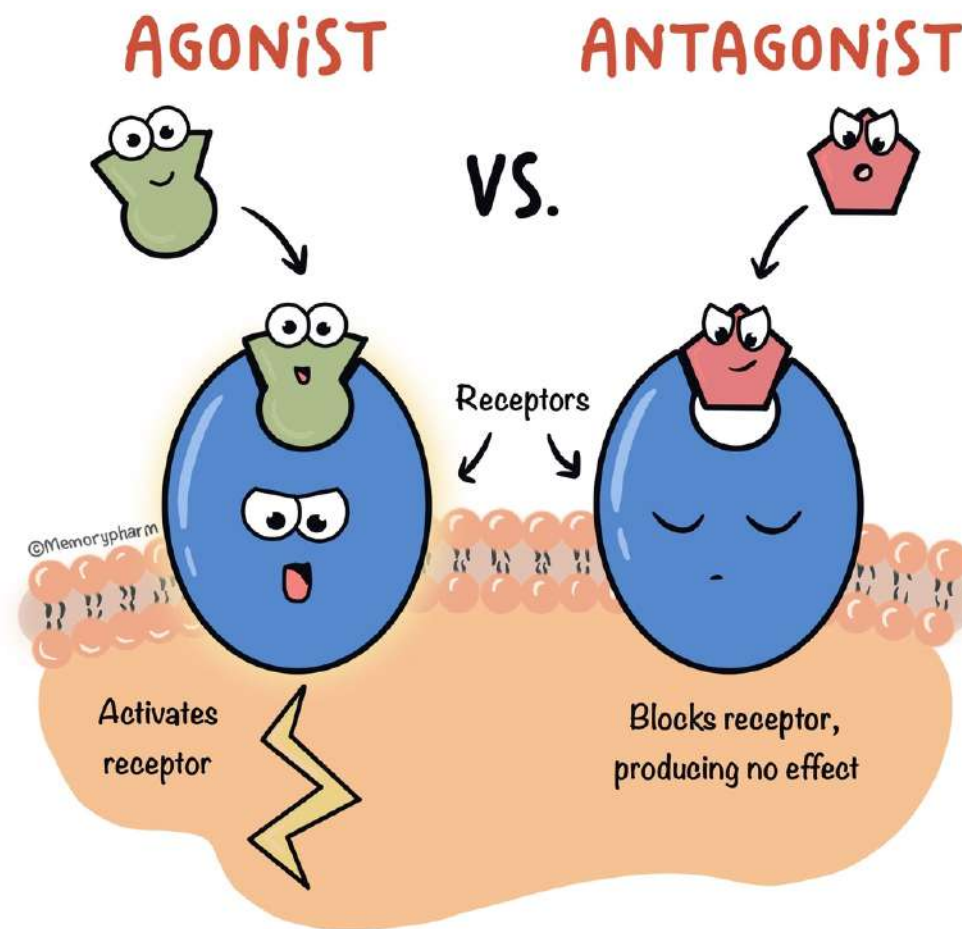
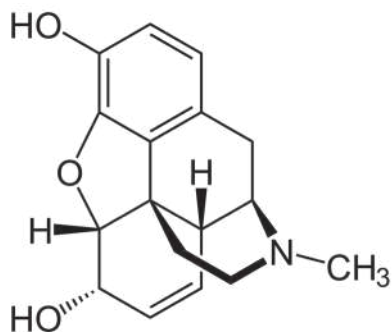

8.1 Εισαγωγή

Οι αγωνιστές:

- είναι φάρμακα σχεδιασμένα να μιμούνται τον φυσικό χημικό αγγελιαφόρο
- πρέπει να προσδένονται και να αποχωρούν γρήγορα (είναι σημαντικός ο αριθμός των αλληλεπιδράσεων πρόσδεσης)

π.χ.

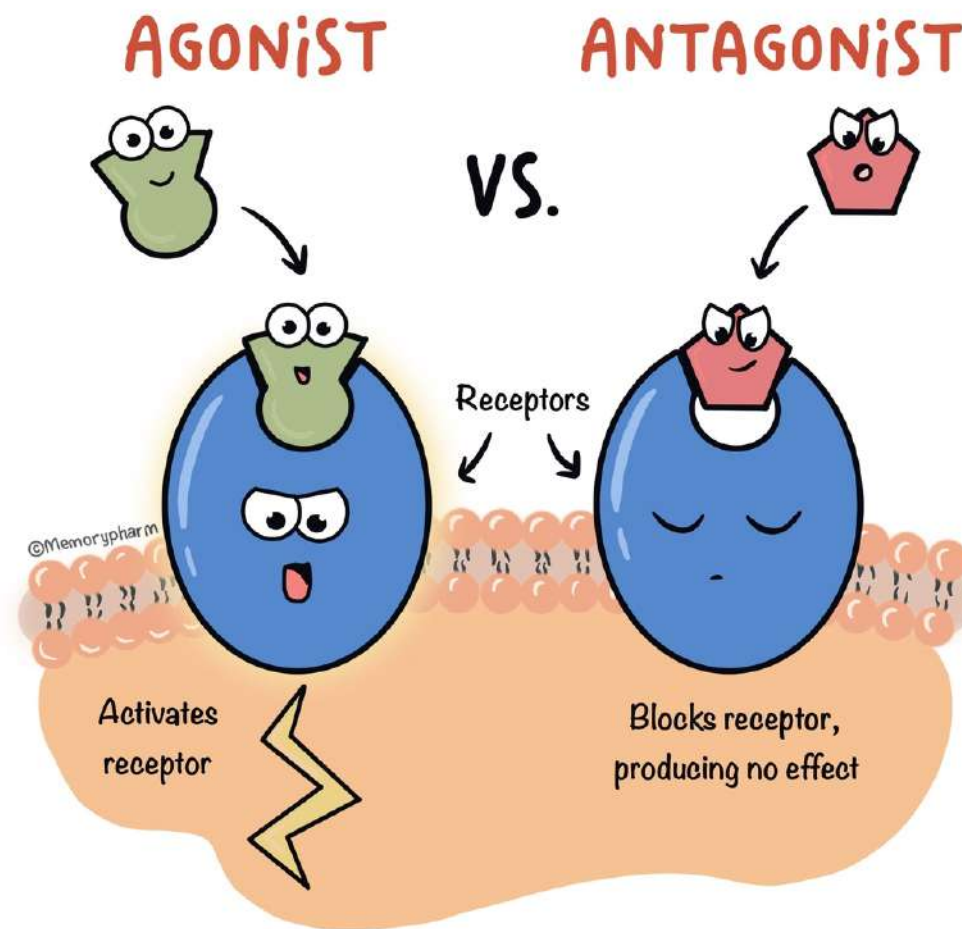
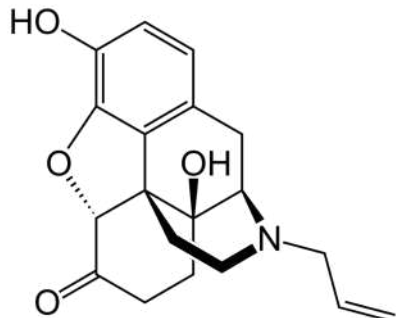

8.1 Εισαγωγή

Οι ανταγωνιστές:

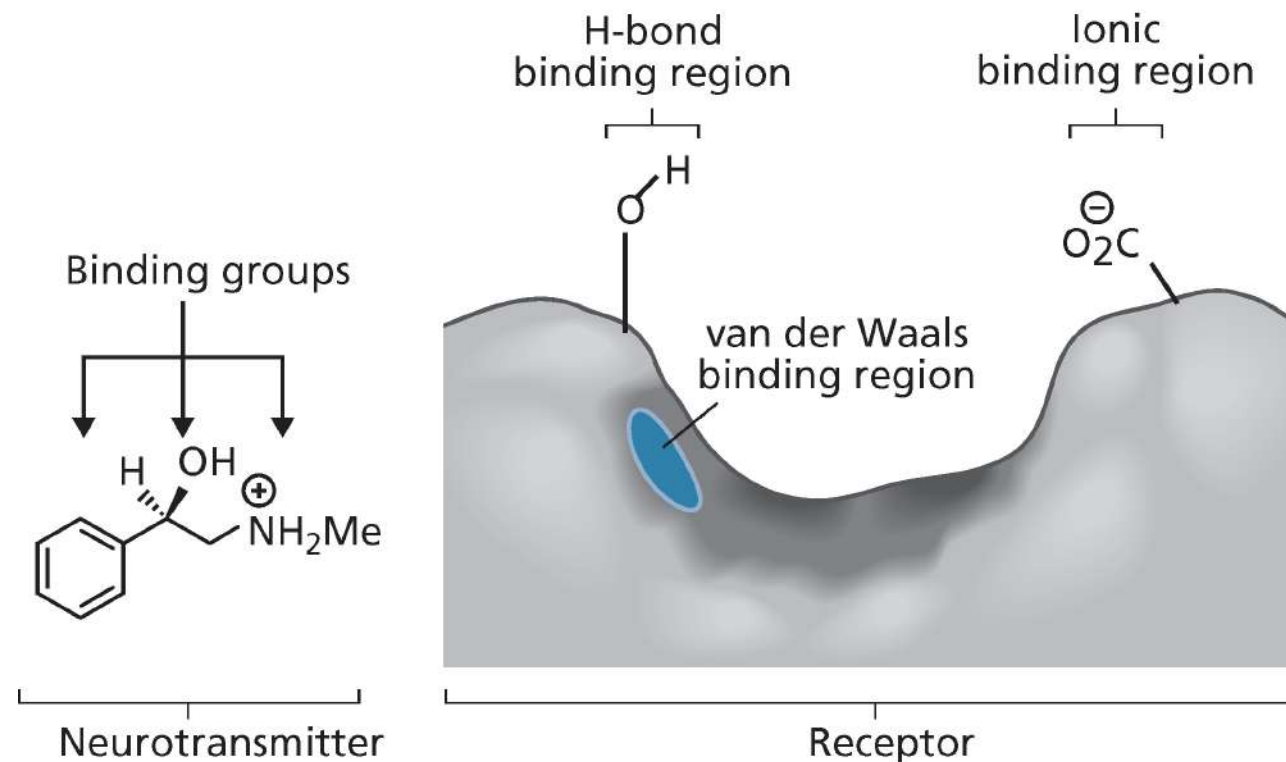
- είναι φάρμακα σχεδιασμένα να φράσσουν τον φυσικό χημικό αγγελιαφόρο
- τείνουν να έχουν πιο ισχυρές ή/και περισσότερες αλληλεπιδράσεις πρόσδεσης με αποτέλεσμα να προκύπτει μια διαφορετική επαγόμενη προσαρμογή όπου ο υποδοχέας δεν είναι ενεργοποιημένος

π.χ.

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

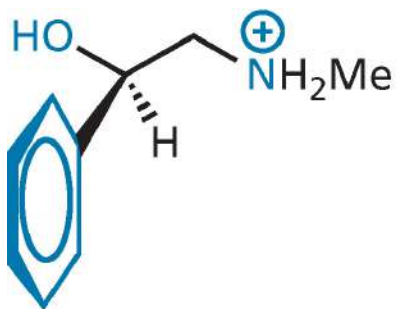
- Ο αγωνιστής πρέπει να έχει τις **κατάλληλες ομάδες πρόσδεσης**
- Οι ομάδες πρόσδεσης πρέπει να είναι **σωστά διευθετημένες** ώστε να αλληλεπιδρούν με τις συμπληρωματικές ομάδες
- Το φάρμακο πρέπει να έχει το κατάλληλο ώστε να **ταιριάζει στη θέση πρόσδεσης**

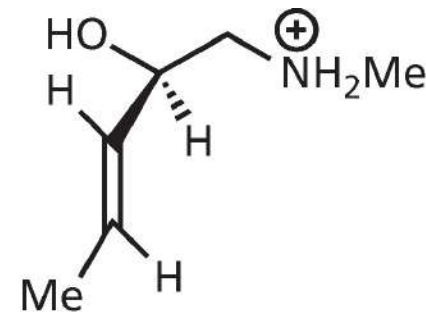
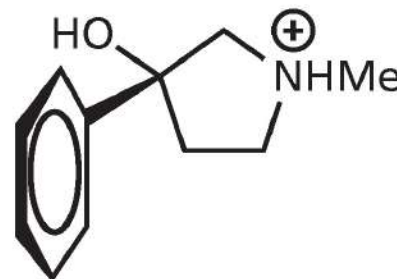
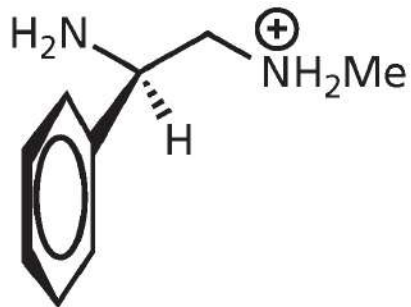
8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Προτείνετε κάποιες άλλες δομές αγωνιστών

Σημεία πρόσδεσης – Μελετώντας την δομή του χημικού αγγελιοφόρου

Hypothetical neurotransmitter

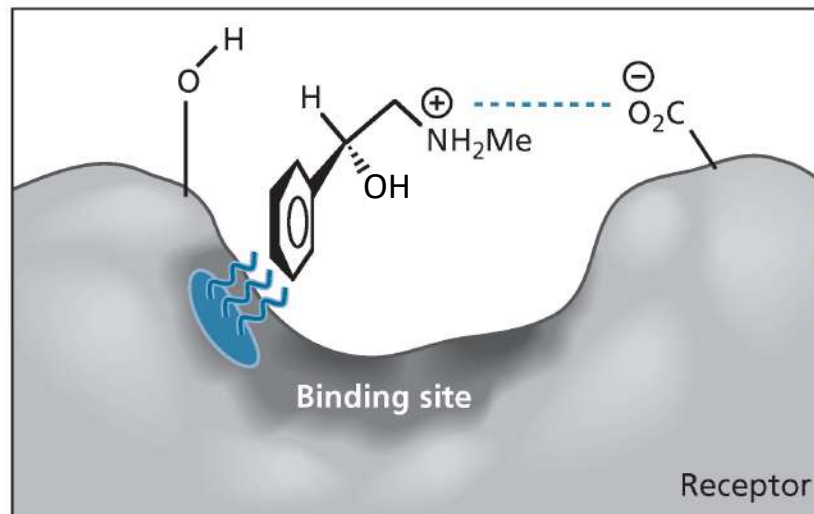
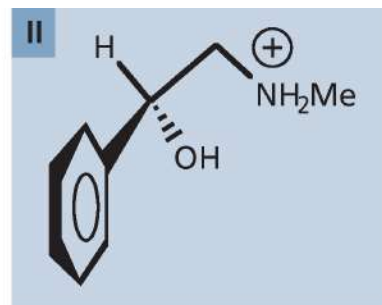
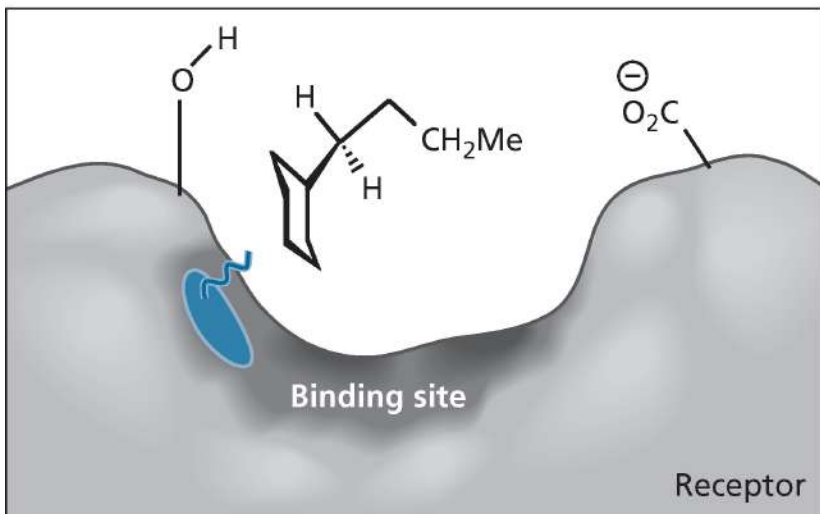
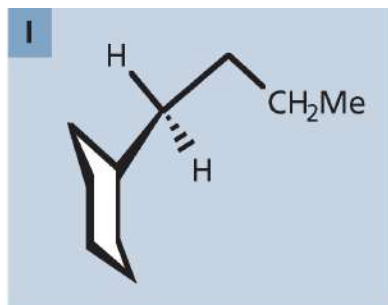

- Αναγνωρίζουν σημαντικές αλληλεπιδράσεις πρόσδεσης στον φυσικό αγγελιαφόρο
- Είναι σχεδιασμένοι ώστε να έχουν λειτουργικές ομάδες ικανές να αλληλεπιδρούν με τον ίδιο τρόπο
- Συνήθως απαιτούν τον ίδιο αριθμό αλληλεπιδράσεων

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Τι πιστεύετε για αυτούς
τους αγωνιστές;

Σημεία πρόσδεσης – Σύγκριση αλληλεπιδράσεων

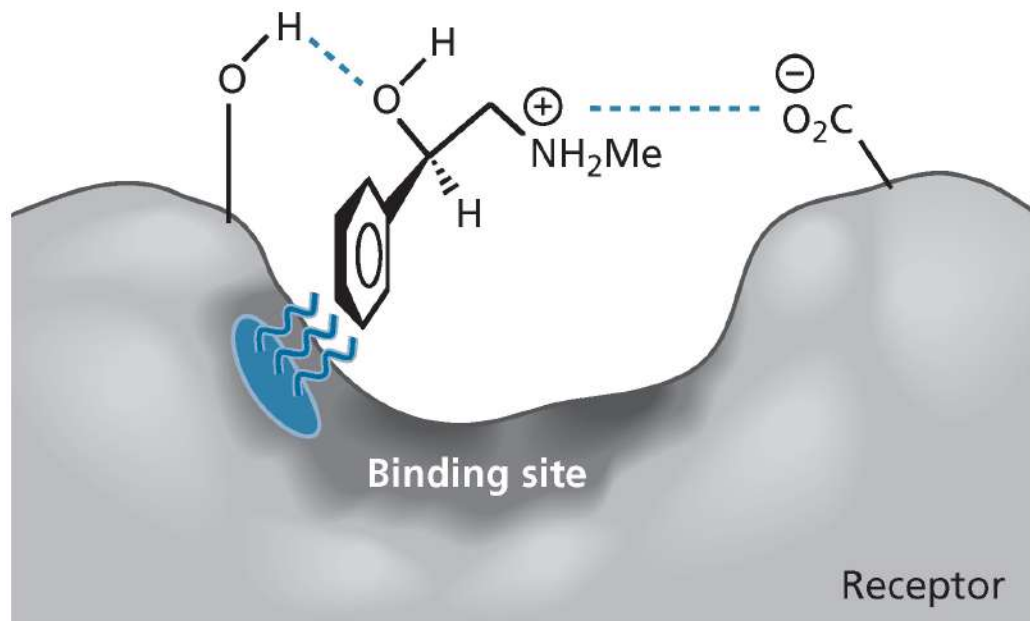

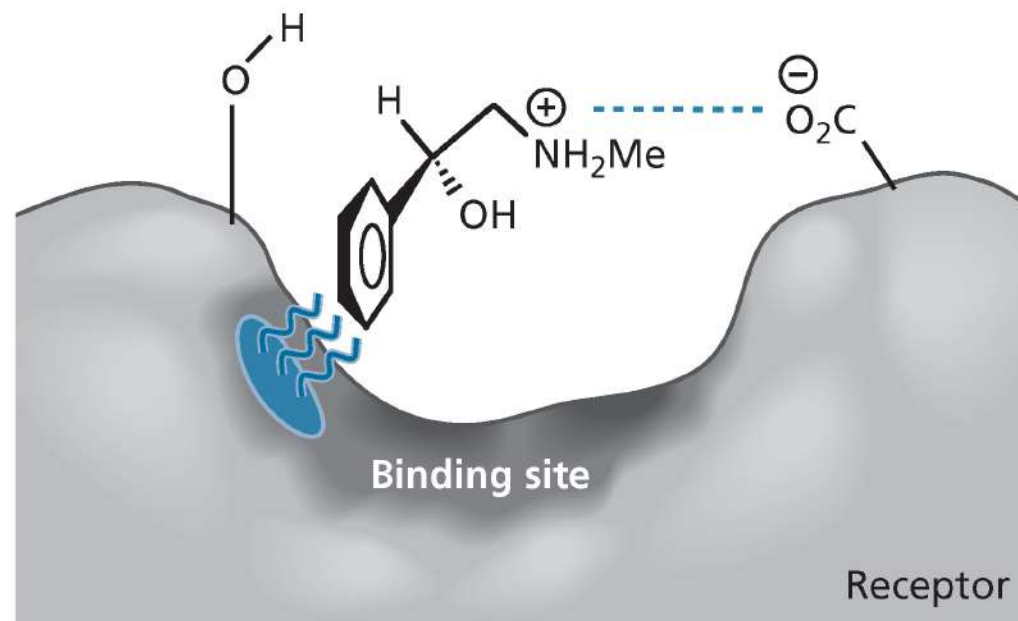
8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Τι πιστεύετε για αυτούς
τους αγωνιστές;

Σημεία πρόσδεσης – Σύγκριση αλληλεπιδράσεων

(a) Three interactions

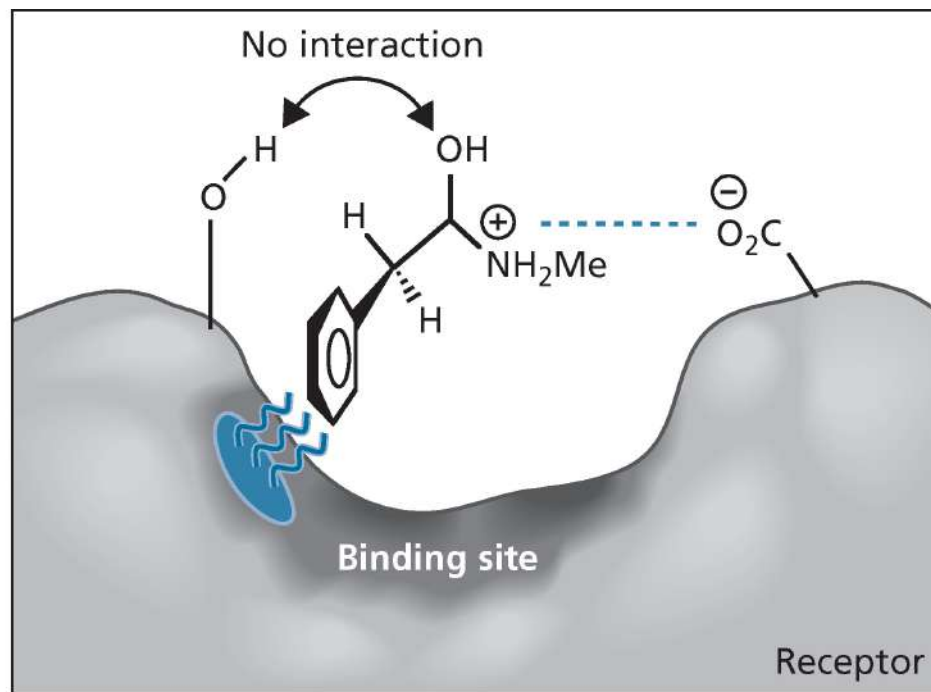
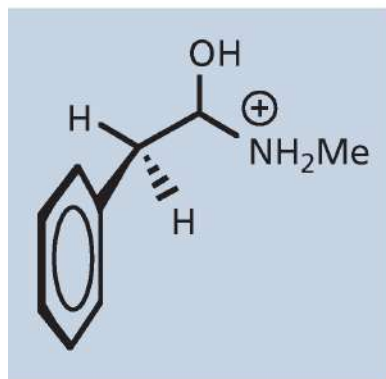
(b) Two interactions

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Σημεία πρόσδεσης – Η θέση των ομάδων πρόσδεσης

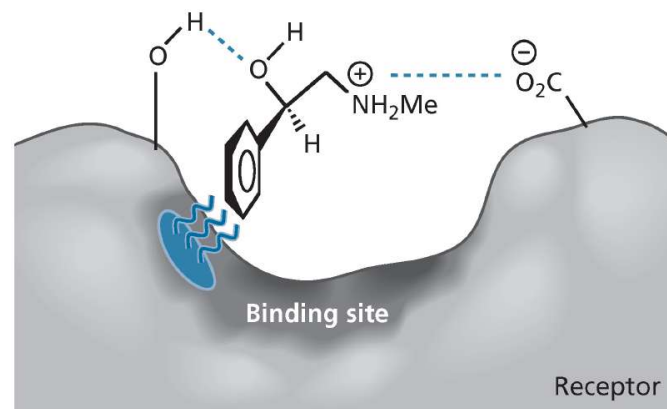
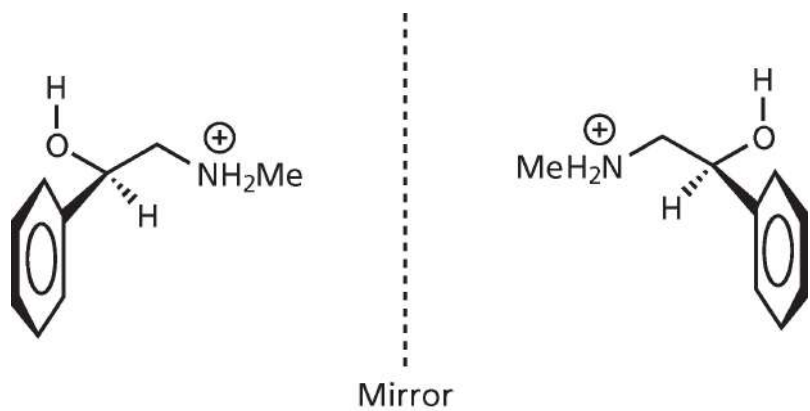
- Οι ομάδες πρόσδεσης πρέπει να είναι σωστά διευθετημένες ώστε να αλληλεπιδρούν ταυτόχρονα με τις συμπληρωματικές ομάδες

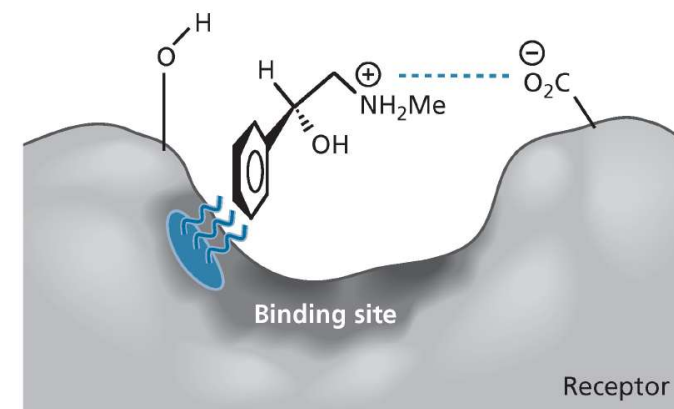
Two interactions only

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Σημεία πρόσδεσης – Η θέση των ομάδων πρόσδεσης

(a) Three interactions

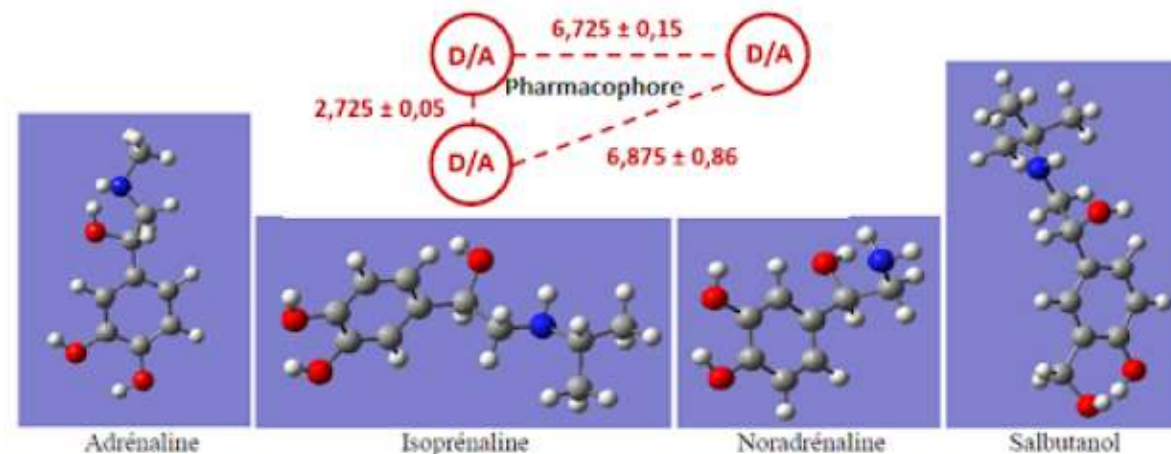
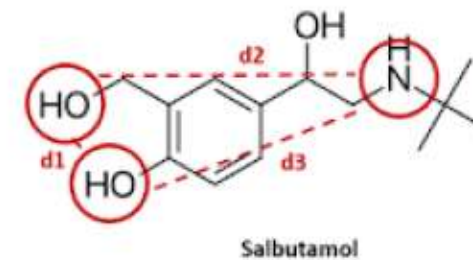
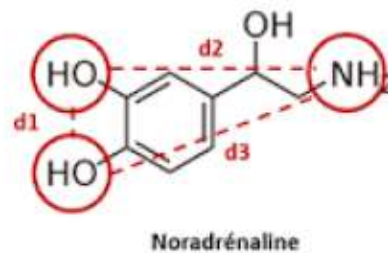
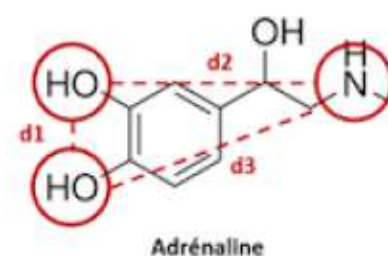
(b) Two interactions

- Το ένα εναντιομερές ενός χειρόμορφου φαρμάκου συνήθως προσδένεται πιο αποτελεσματικά από το άλλο
- Διαφορετικά εναντιομερή είναι πιθανό να έχουν διαφορετικές βιολογικές ιδιότητες

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Σημεία πρόσδεσης – Η θέση των ομάδων πρόσδεσης

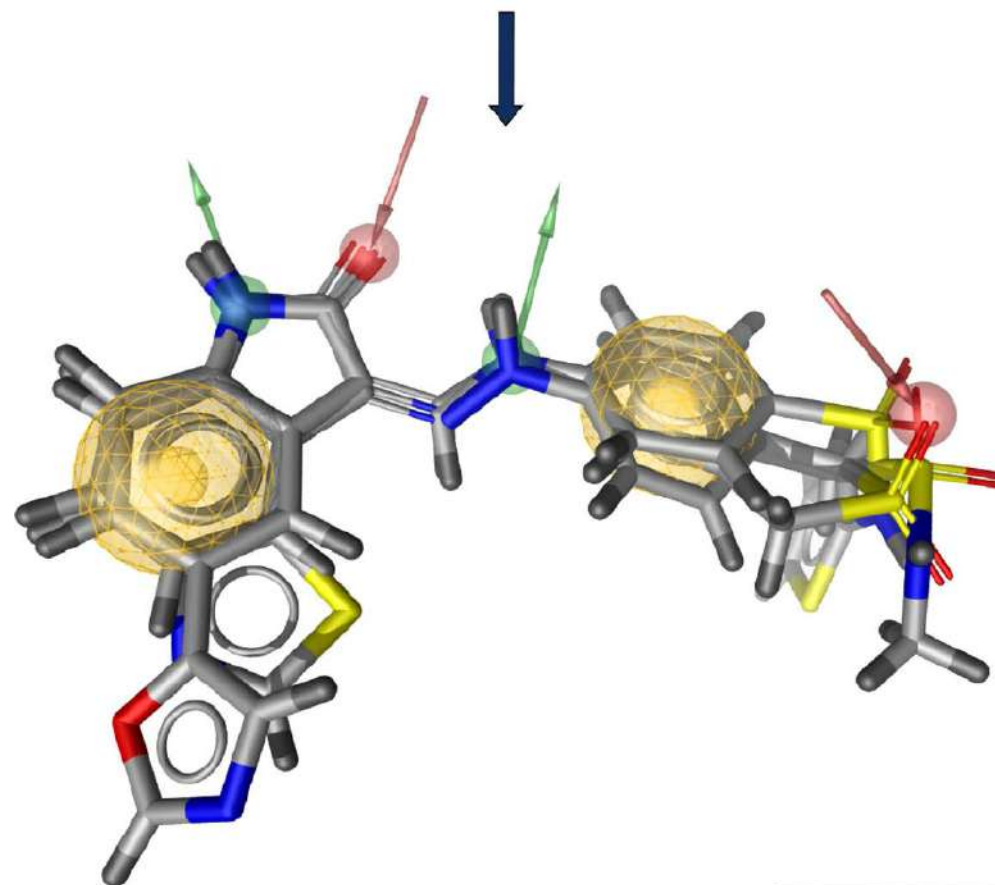
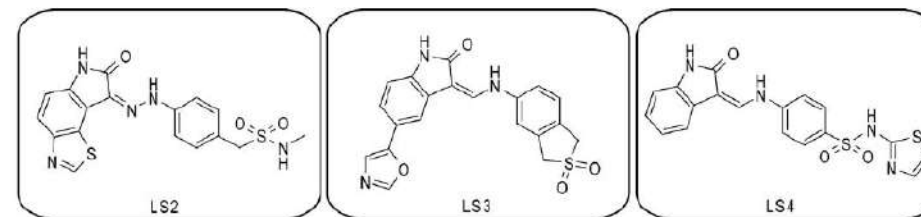
Η σημασία της σωστής θέσης πρόβλεψης των ομάδων πρόσδεσης οδήγησε τους χημικούς στον σχεδιασμό φαρμάκων με βάση το τι θεωρείται σημαντικό στη **φαρμακοφόρο** δομή του αγγελιοφόρου

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Σημεία πρόσδεσης – Η θέση των ομάδων πρόσδεσης

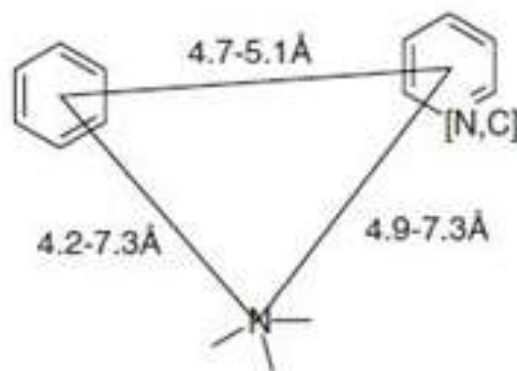
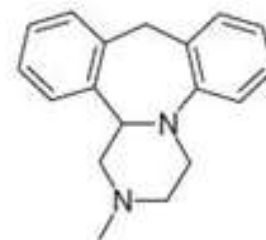
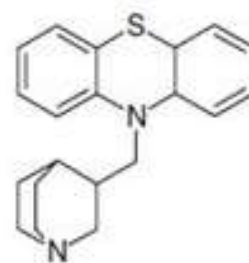
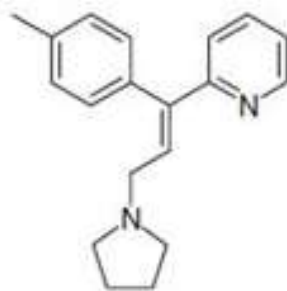
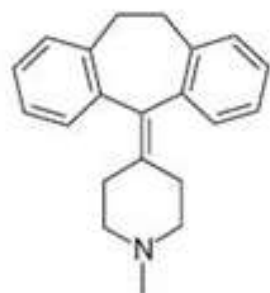
Η σημασία της σωστής θέσης πρόβλεψης των ομάδων πρόσδεσης οδήγησε τους χημικούς στον σχεδιασμό φαρμάκων με βάση το τι θεωρείται σημαντικό στη **φαρμακοφόρο** δομή του αγγελιοφόρου

Drug Discovery Today: Technologies

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

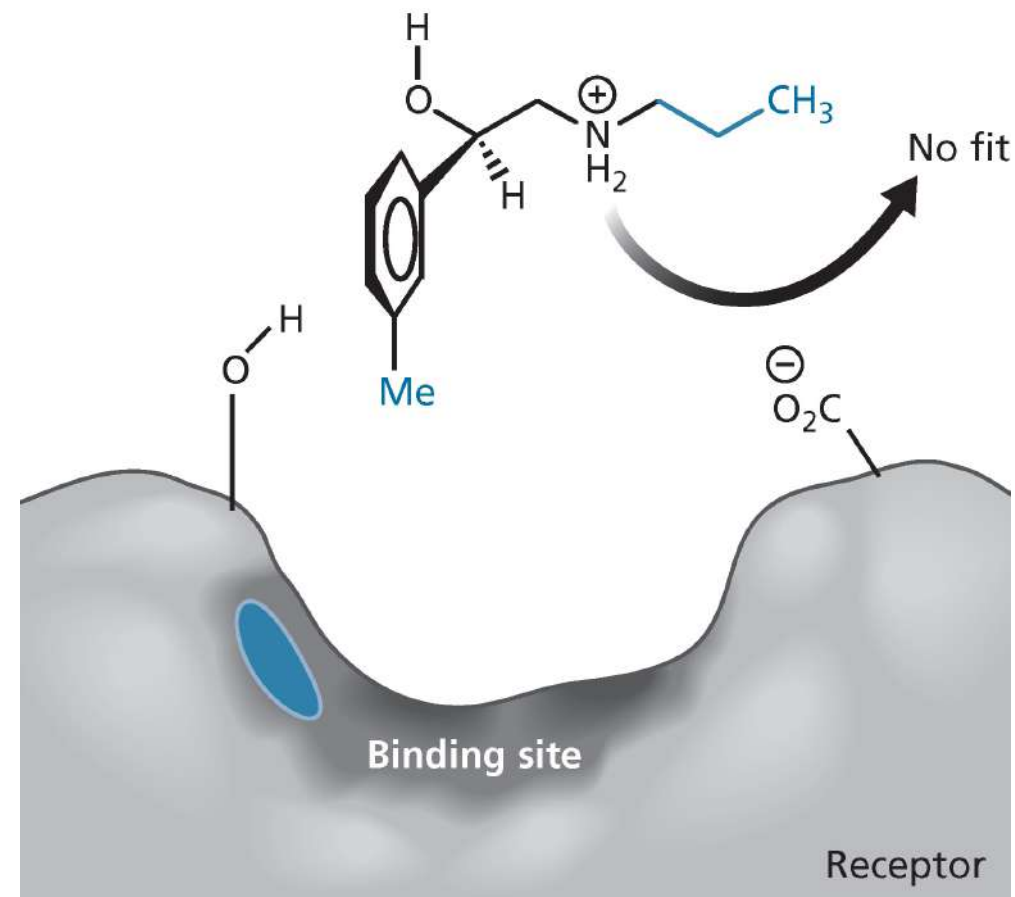
Βρες τη φαρμακοφόρο δομή

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

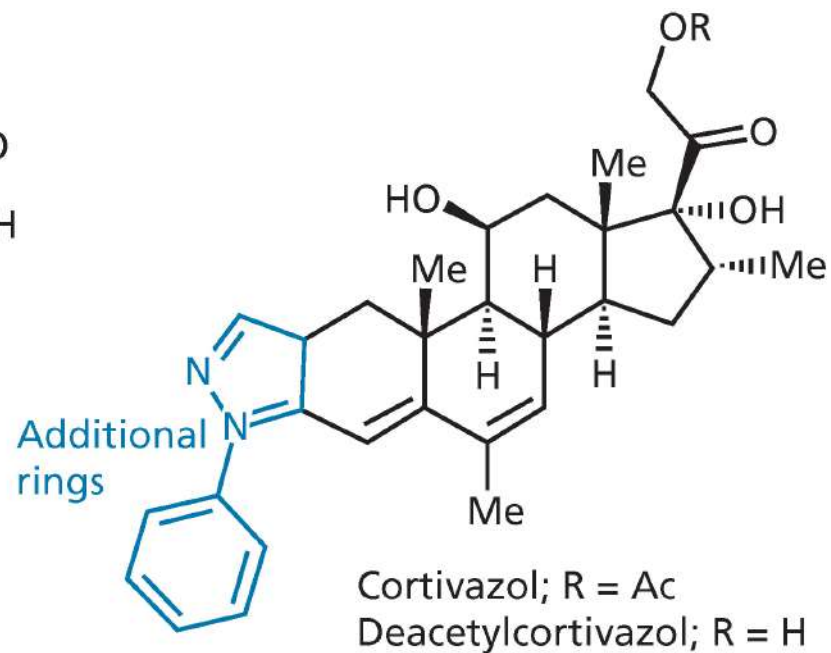
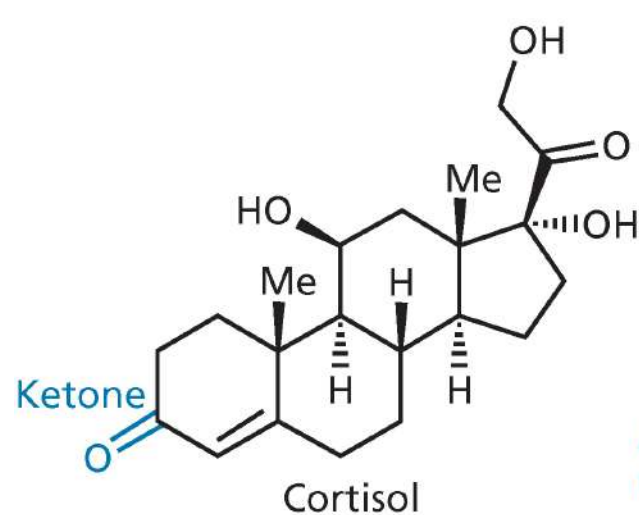
Μέγεθος και σχήμα

- Οι αγωνιστές πρέπει να έχουν το κατάλληλο μέγεθος και σχήμα ώστε να ταιριάζουν στην θέση πρόσδεσης
- Οι ομάδες που αποτρέπουν την πρόσβαση ονομάζονται στερεοχημικοί παρεμποδιστές

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Κορτιζόλη – Αγωνιστής του γλυκοκορτικοειδή υποδοχέα

Ένας απροσδόκητος αγωνιστής

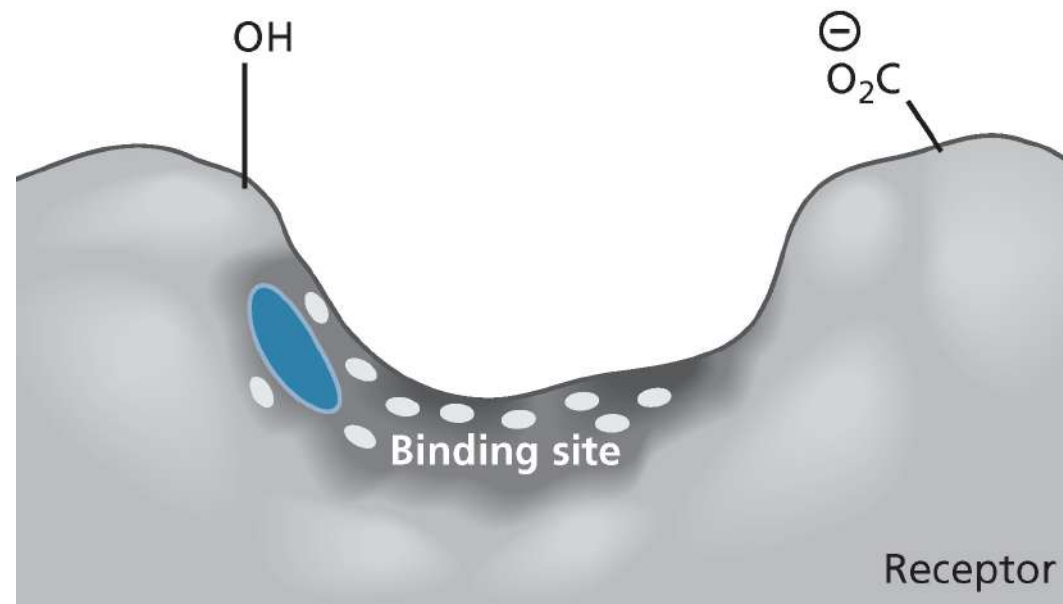

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Άλλες στρατηγικές σχεδιασμού

- Υπάρχουν αγωνιστές με διαφορετική δομή από τον φυσικό αγγελιοφόρο
- Η θέση πρόσδεσης έχει και άλλες ομάδες που δεν χρησιμοποιούνται από τον φυσικό αγγελιοφόρο
- Μπορούν να σχεδιαστούν μόρια που θα περιλαμβάνουν αλληλεπιδράσεις με διάφορες ομάδες από την περιοχή πρόσδεσης

Τι πρέπει να έχουμε
στον νου μας;

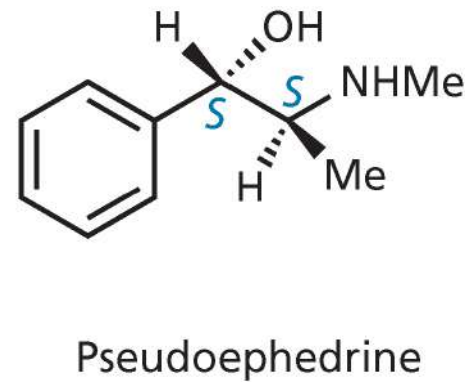
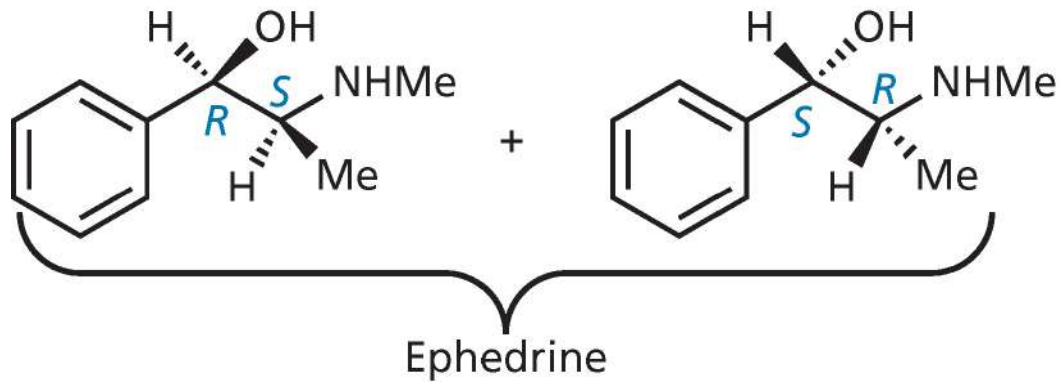

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών

Παραδείγματα αγωνιστών

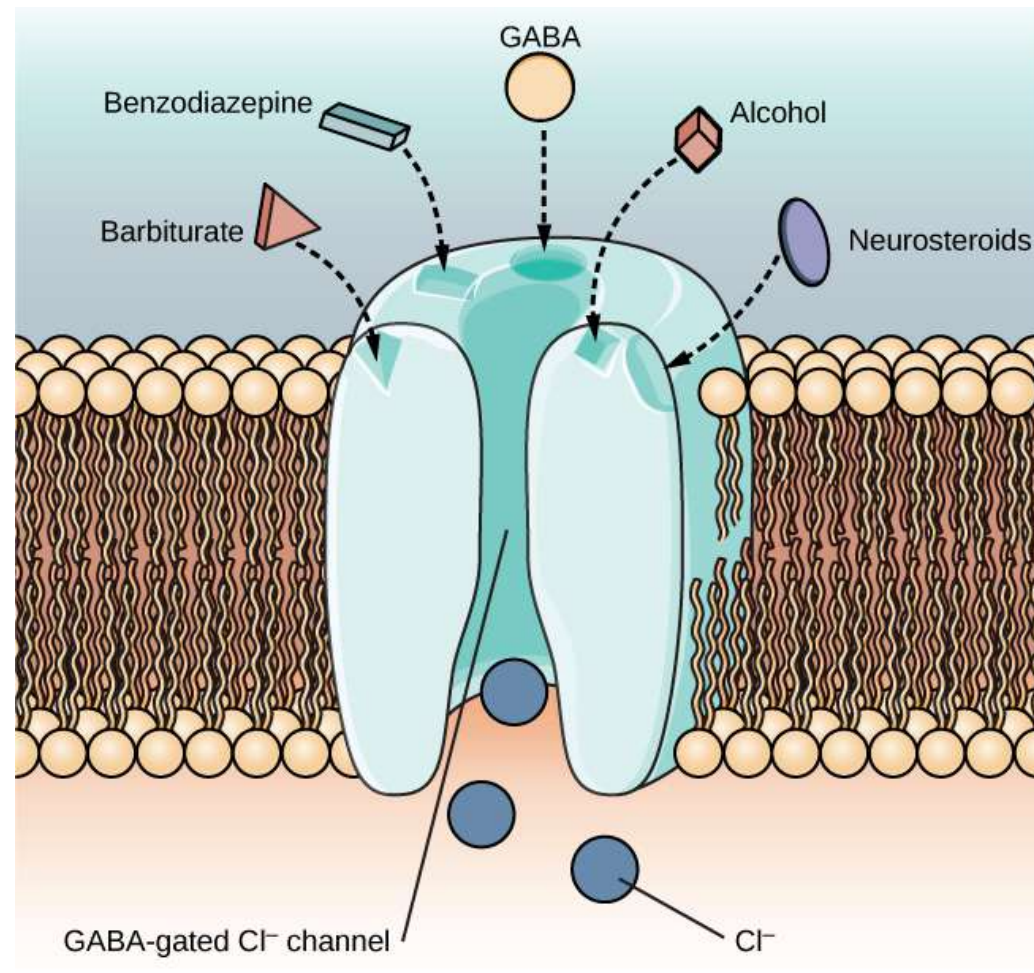
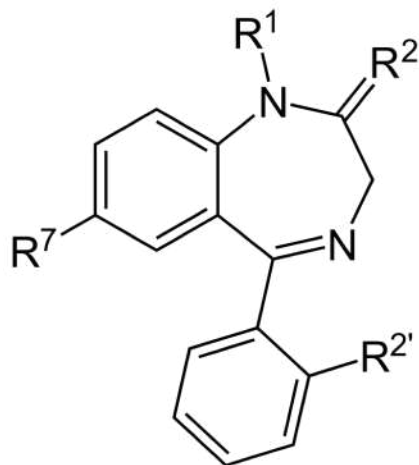
- Αδρενεργικοί αγωνιστές

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών – Αλλοστερικοί ρυθμιστές

Φάρμακα τα οποία ενισχύουν την ενεργότητα του υποδοχέα μέσω πρόσδεσης σε μια αλλοστερική θέση πρόσδεσης αντί στη θέση πρόσδεσης του χημικού αγγελιαφόρου

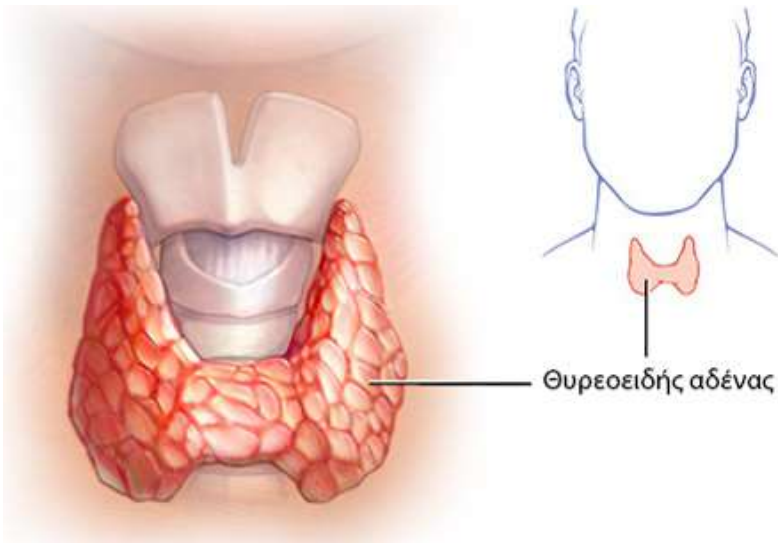
- Οι βενζοδιαζεπίνες στοχεύουν την αλλοστερική θέση πρόσδεσης του υποδοχέα $GABA_A$

8.2 Σχεδιασμός αγωνιστών – Αλλοστερικοί ρυθμιστές

- Το Cinacalcet χρησιμοποιείται στη θεραπεία προβλημάτων του θυροειδούς

Υποδοχέας που συνδέεται με πρωτεΐνες G, γνωστός ως υποδοχέας ανιχνευτή ασβεστίου

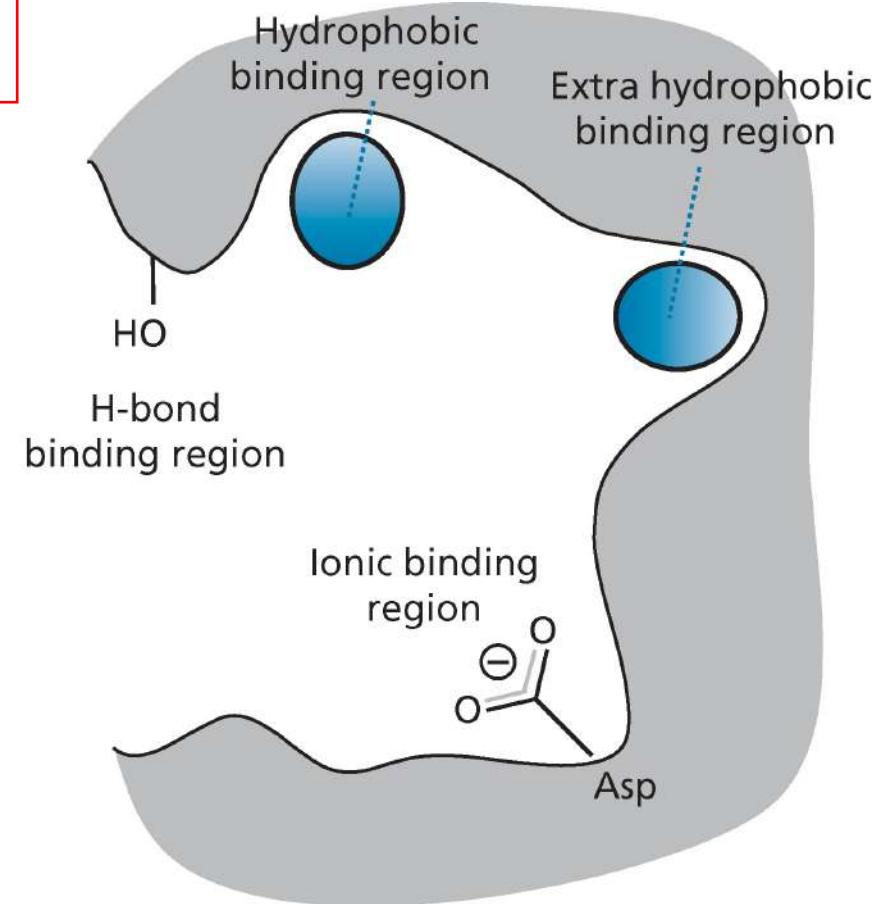
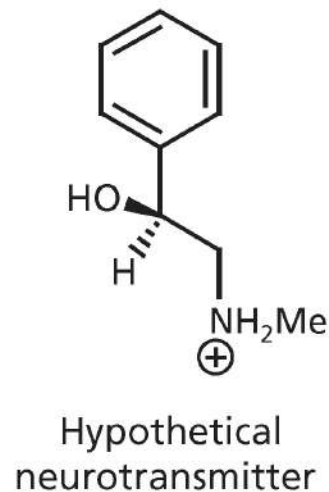

8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών

Χαρακτηριστικά...

- Οι ανταγωνιστές προσδένονται στη θέση πρόσδεσης
- αποτυγχάνουν να προκαλέσουν την κατάλληλη επαγόμενη προσαρμογή
- και έτσι ο υποδοχέας δεν ενεργοποιείται
- Ο φυσικός αγγελιαφόρος δεν μπορεί να προσδεθεί

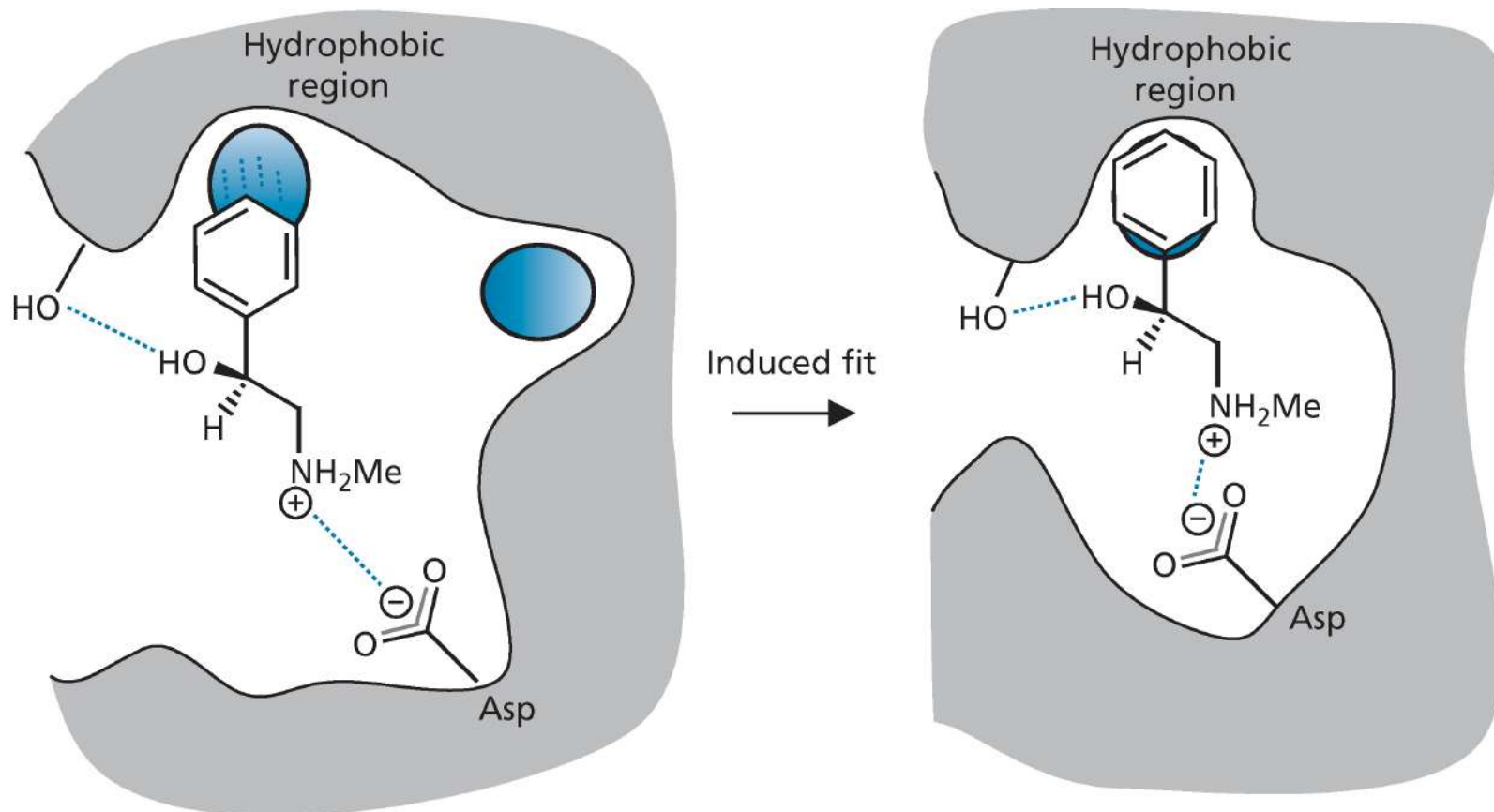
Προκαλούν κάποια επαγόμενη προσαρμογή;

8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών

Ο αγγελιοφόρος

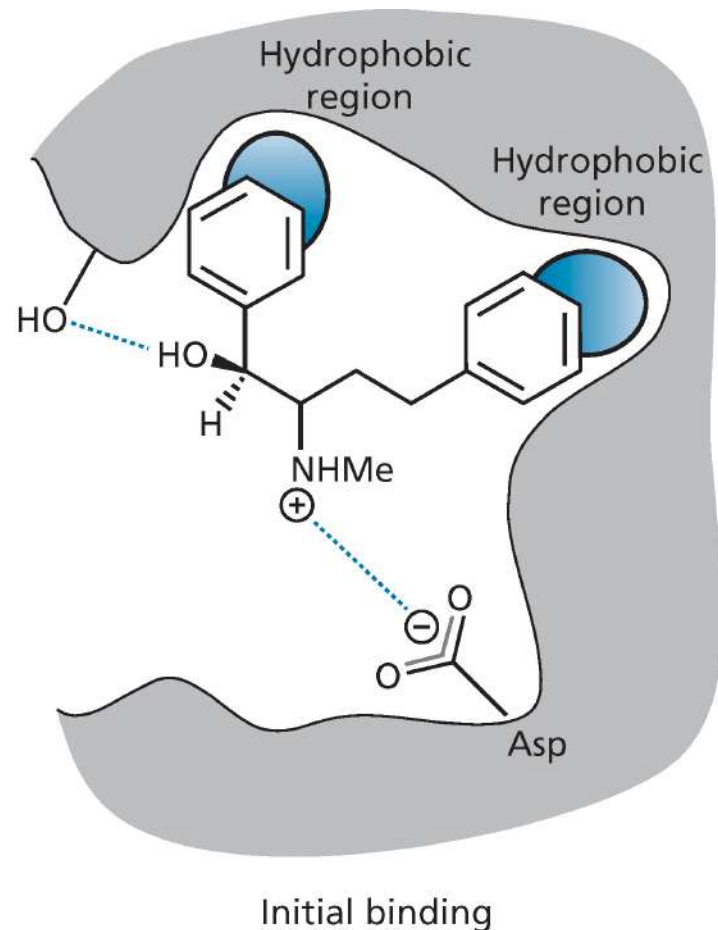
Επαγόμενη προσαρμογή που προκαλείται από την πρόσδεση του φυσικού αγγελιαφόρου

8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών

Ο ανταγωνιστής

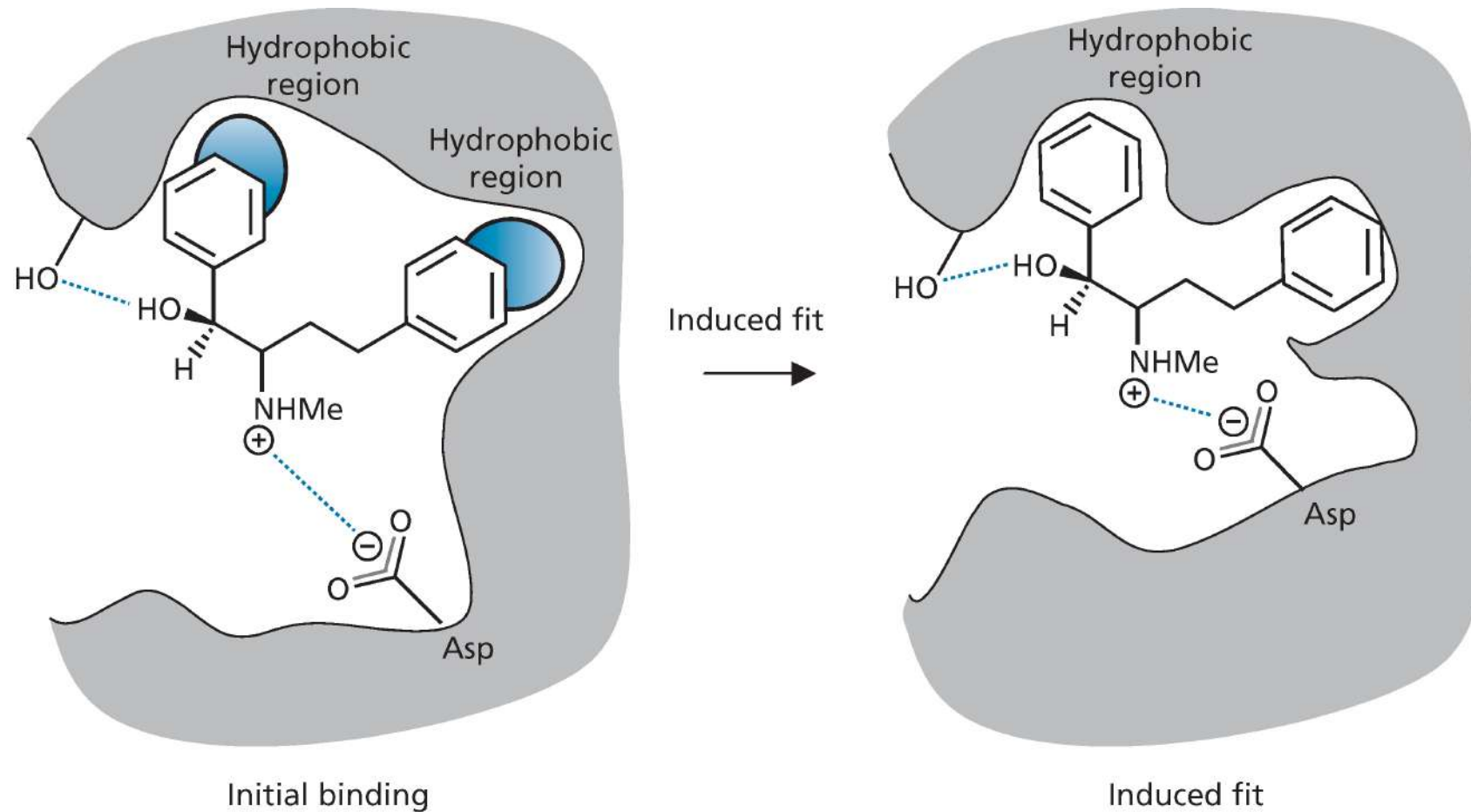
Οι ανταγωνιστές μπορούν να διαμορφώσουν προσδετικές αλληλεπιδράσεις με περιοχές πρόσδεσης στη θέση πρόσδεσης που δεν χρησιμοποιούνται από τον φυσικό αγγελιαφόρο

8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών

Ο ανταγωνιστής

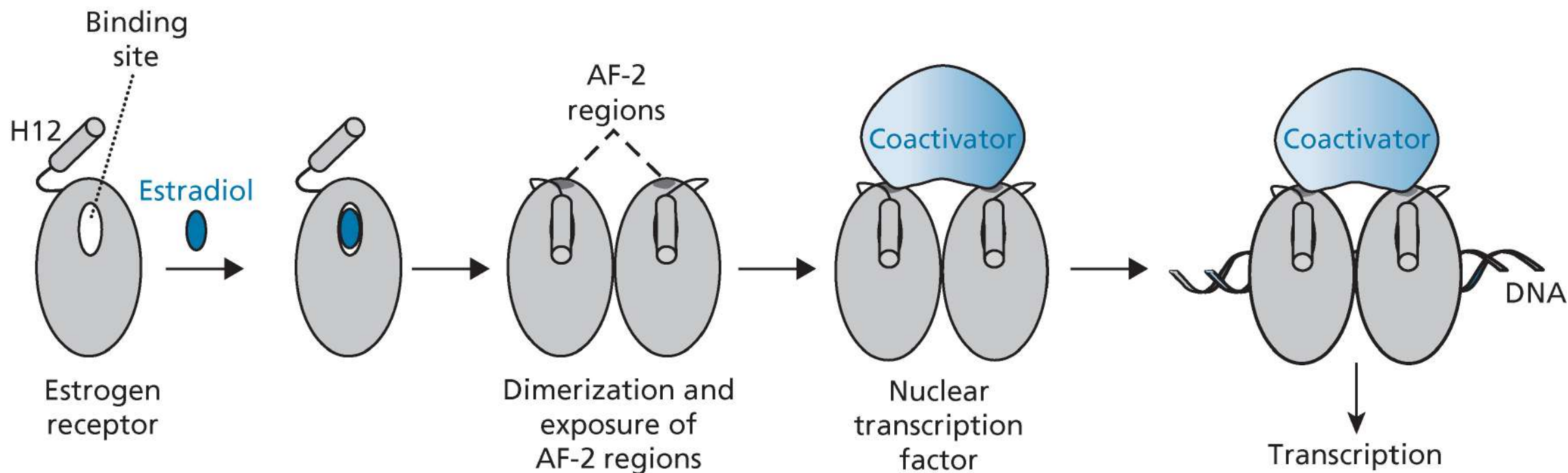
Διαφορετική επαγόμενη προσαρμογή που προκαλείται από την επιπρόσθετη αλληλεπίδραση πρόσδεσης

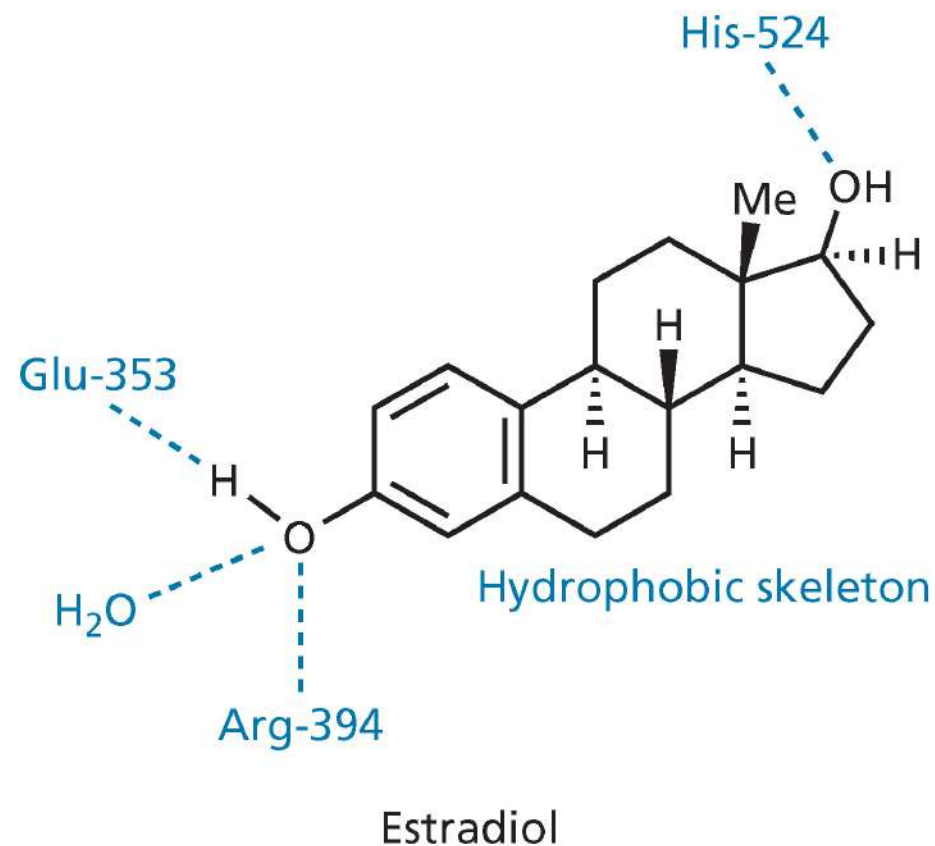
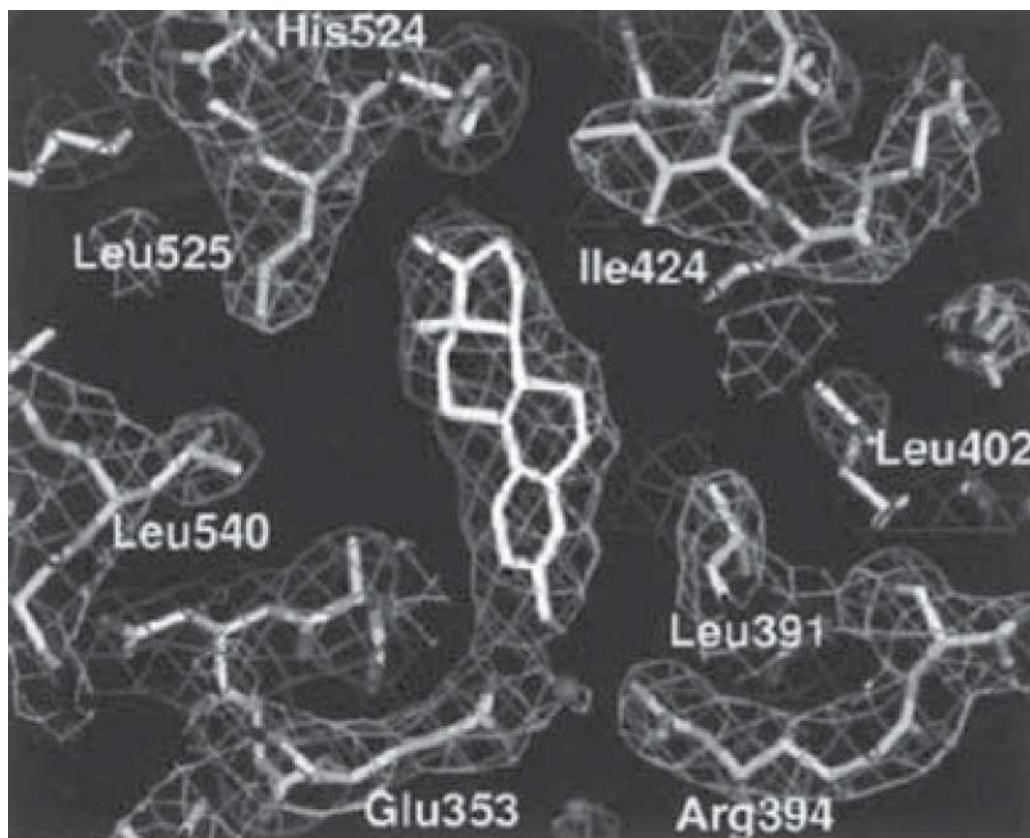
8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών – Σχεδιασμός ανταγωνιστή για τον οιστρογονικό υποδοχέα

Έλεγχος μεταγραφής από τον οιστρογονικό υποδοχέα

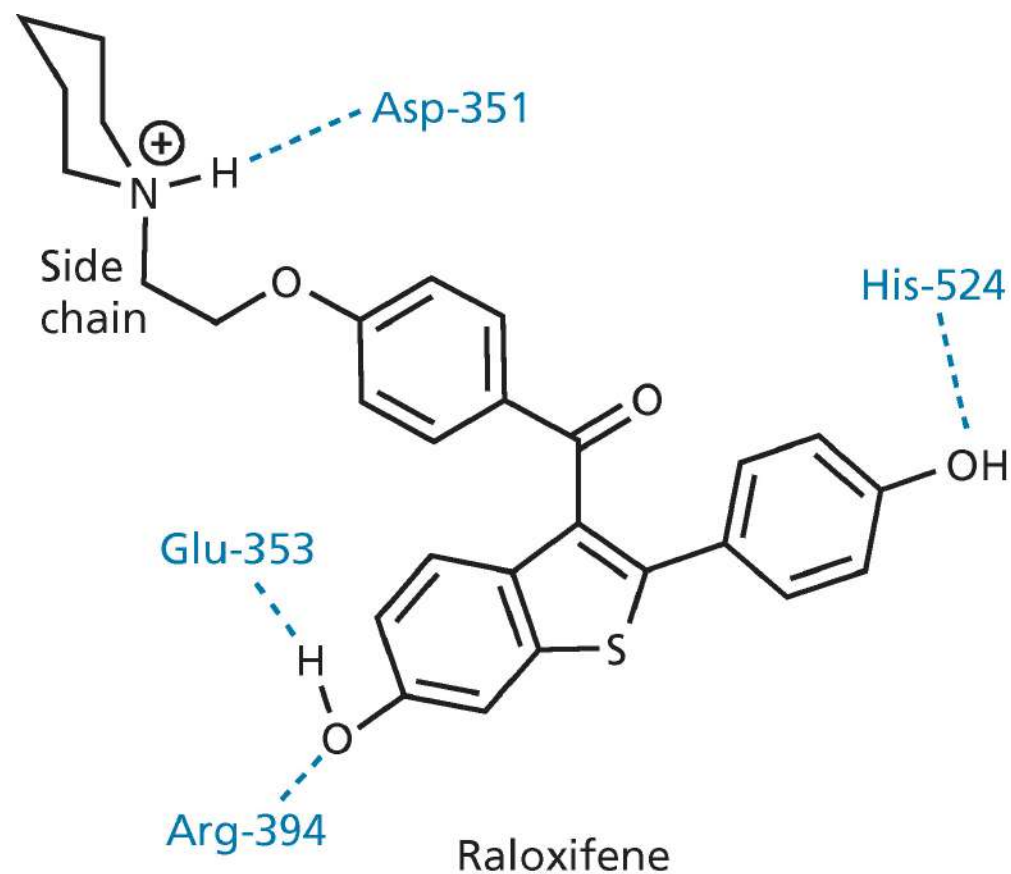
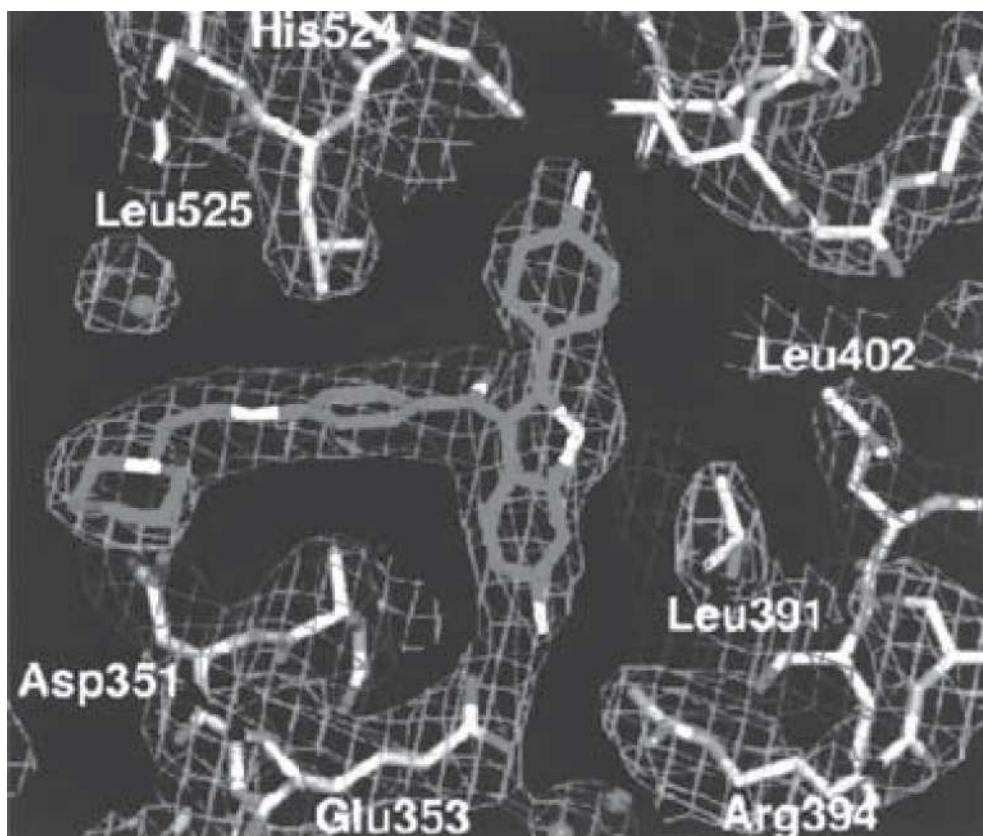
8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών – Σχεδιασμός ανταγωνιστή για τον οιστρογονικό υποδοχέα

Αλληλεπιδράσεις πρόσδεσης για την οιστραδιόλη

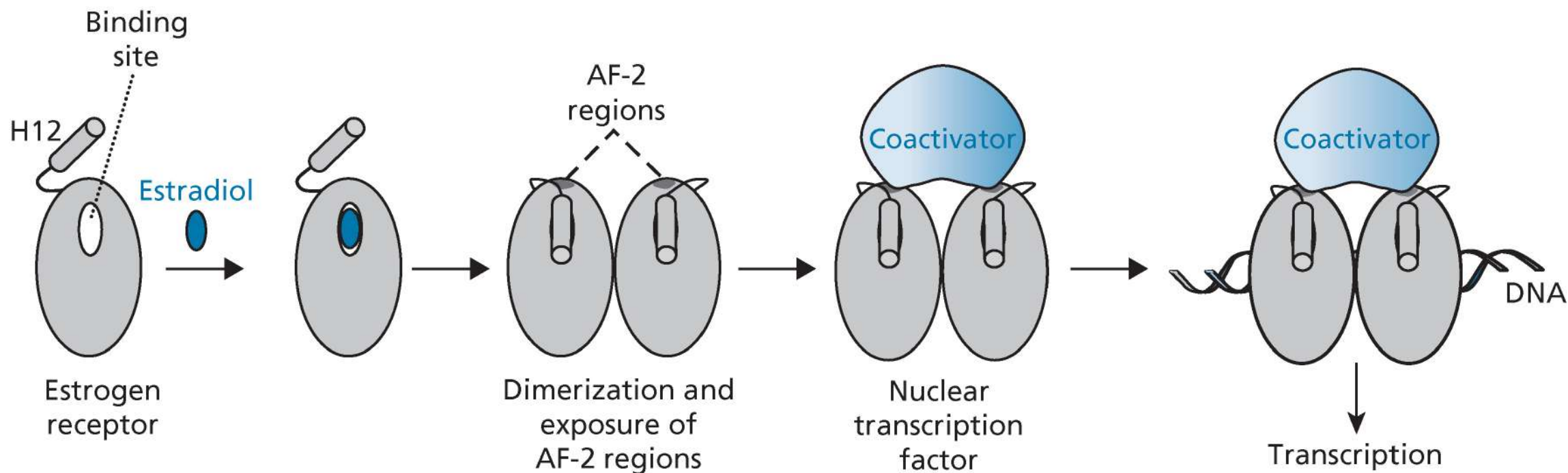
8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών – Σχεδιασμός ανταγωνιστή για τον οιστρογονικό υποδοχέα

Σχεδιασμός ανταγωνιστή για τον οιστρογονικό υποδοχέα

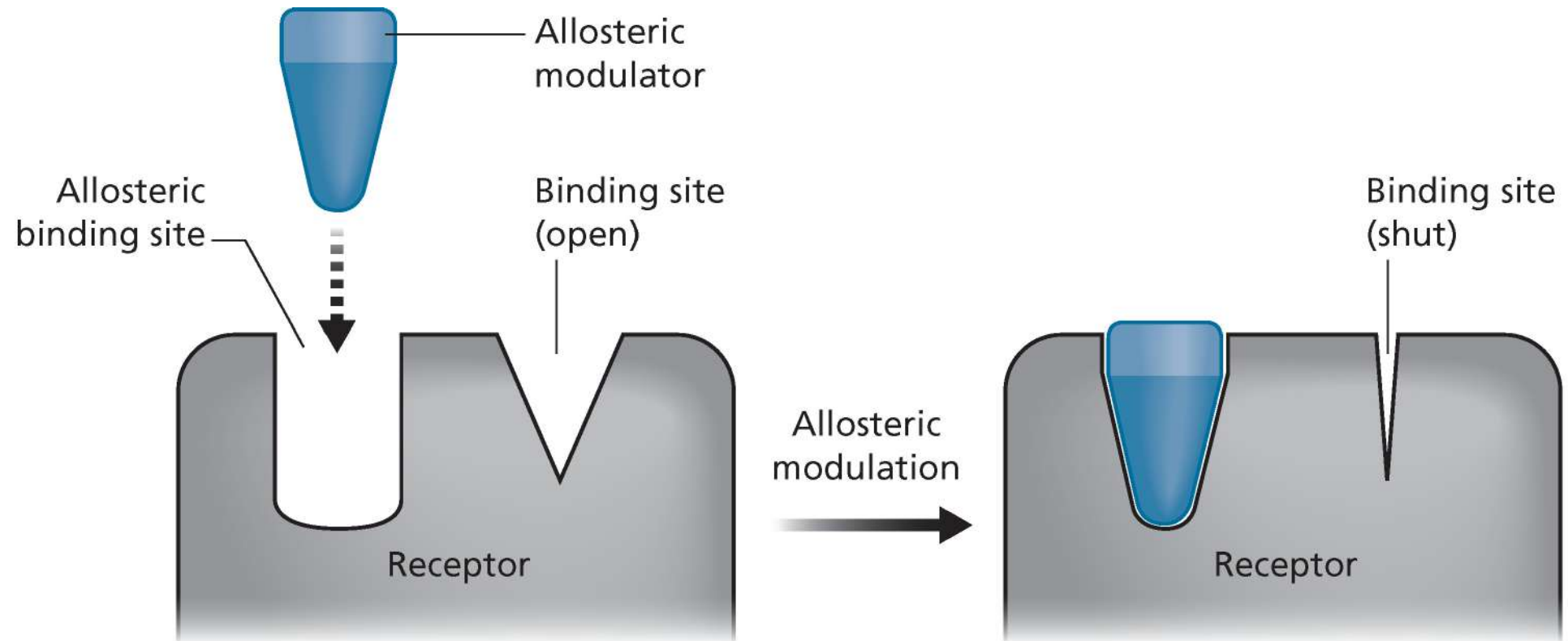
8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών – Σχεδιασμός ανταγωνιστή για τον οιστρογονικό υποδοχέα

Έλεγχος μεταγραφής από τον οιστρογονικό υποδοχέα

8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών – Ανταγωνιστές εκτός της θέσης πρόσδεσης

Αλλοστερικοί ρυθμιστές

8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών – Ανταγωνιστές εκτός της θέσης πρόσδεσης

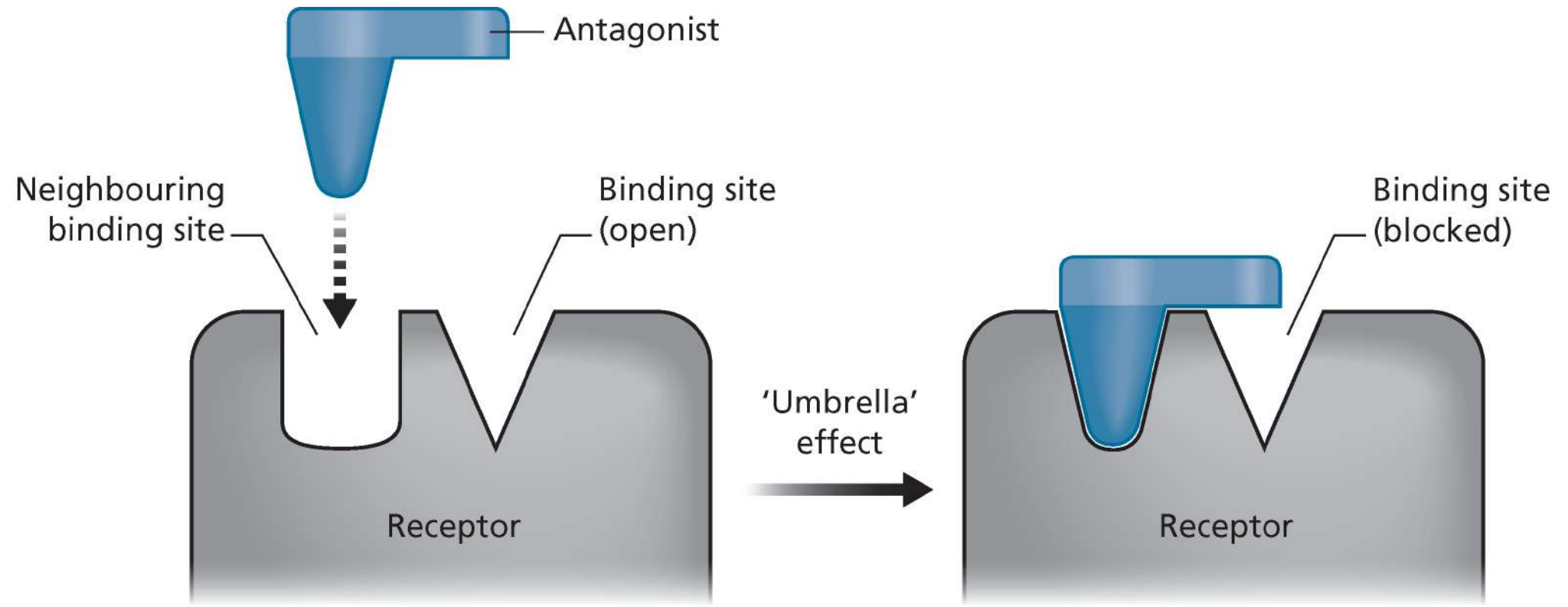
Αλλοστερικοί ρυθμιστές

Χαρακτηριστικά...

- Ο ανταγωνιστής προσδέεται κατά αντιστρεπτό τρόπο σε μια αλλοστερική θέση πρόσδεσης
- Δημιουργούνται διαμοριακοί δεσμοί μεταξύ ανταγωνιστή και θέσης πρόσδεσης
- Η επαγόμενη προσαρμογή αλλάζει το σχήμα του υποδοχέα
- Η θέση πρόσδεσης παραμορφώνεται και δεν αναγνωρίζεται από τον αγγελιαφόρο
- Αύξηση στη συγκέντρωση του αγγελιαφόρου δεν αντιστρέφει τον ανταγωνισμό

8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών – Ανταγωνιστές εκτός της θέσης πρόσδεσης

Ανταγωνιστές τύπου «ομπρέλα»

8.3 Σχεδιασμός ανταγωνιστών – Ανταγωνιστές εκτός της θέσης πρόσδεσης

Ανταγωνιστές τύπου «ομπρέλα»

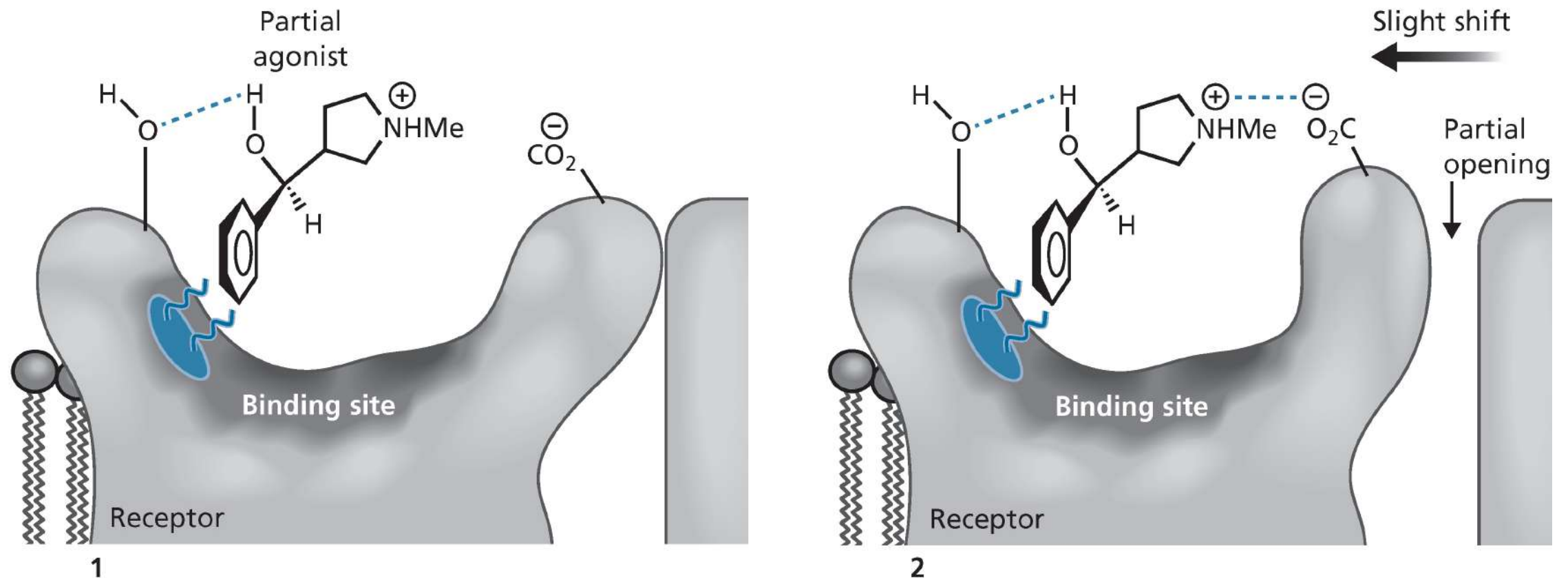
Χαρακτηριστικά...

- Ο ανταγωνιστής προσδέεται κατά αντιστρεπτό τρόπο σε μια «γειτονική» θέση πρόσδεσης
- Δημιουργούνται διαμοριακοί δεσμοί μεταξύ ανταγωνιστή και θέσης πρόσδεσης
- Ο ανταγωνιστής επικαλύπτει τη θέση πρόσδεσης του αγγελιαφόρου
- Ο αγγελιαφόρος αποκλείεται από τη θέση πρόσδεσης

8.4 Μερικοί αγωνιστές

Φάρμακα που δρουν ως αγωνιστές αλλά προκαλούν μια ισχνότερη επίδραση

8.4 Μερικοί αγωνιστές

Φάρμακα που δρουν ως αγωνιστές αλλά προκαλούν μια ισχνότερη επίδραση

Πιθανές εξηγήσεις

- Το φάρμακο προσδένεται αλλά δεν προκαλεί την ιδανική επαγόμενη προσαρμογή για μέγιστη επίδραση
- Το φάρμακο προσδένεται στη θέση πρόσδεσης με δύο διαφορετικούς τρόπους, με τον έναν τρόπο δρα ως αγωνιστής και με τον άλλο ως ανταγωνιστής
- Το φάρμακο προσδένεται ως αγωνιστής σε ένα υποτύπο του υποδοχέα και ως ανταγωνιστής σε έναν άλλο υποτύπο του υποδοχέα

8.5 Αντίστροφοι αγωνιστές

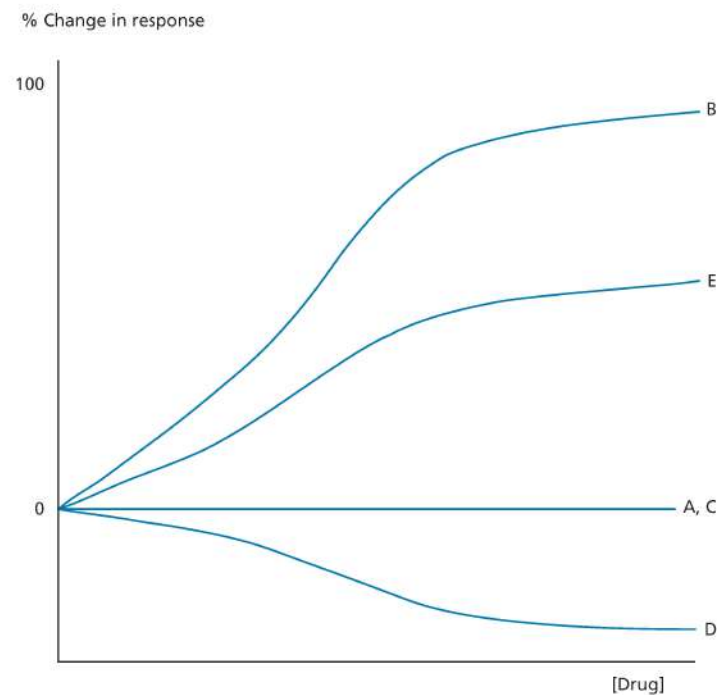
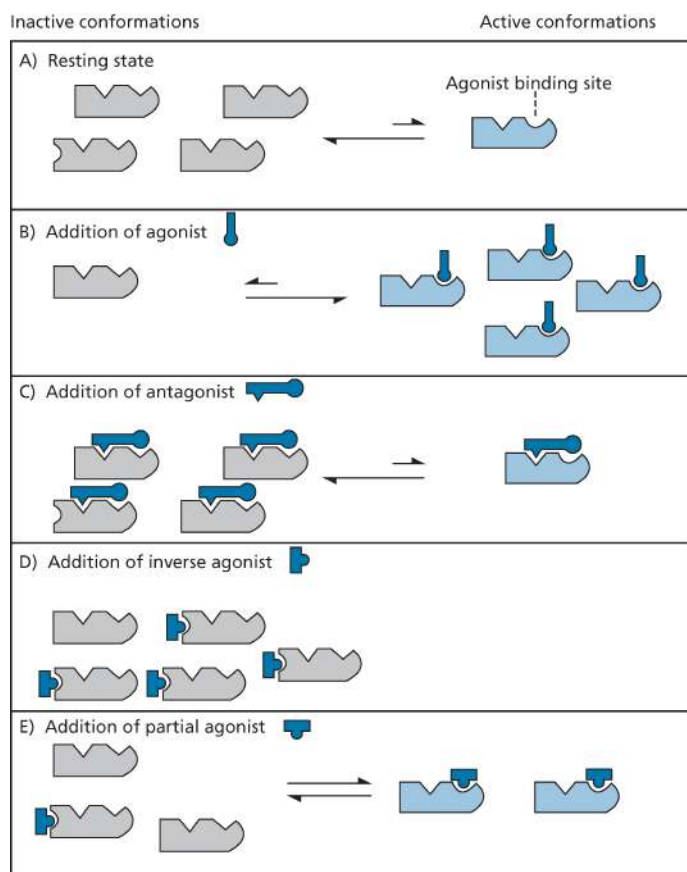
- Προσδένονται στις θέσεις πρόσδεσης του υποδοχέα με μια διαφορετική επαγόμενη προσαρμογή από τον φυσικό αγγελιαφόρο
- Ο υποδοχέας δεν ενεργοποιείται
- Ο φυσικός αγγελιαφόρος φράσσεται και δεν μπορεί να προσδεθεί στη θέση πρόσδεσης

Ποια είναι η διαφορά με τον ανταγωνιστή;

- Παρεμποδίζουν οποιαδήποτε ιδιοσύστατη ενεργότητα που σχετίζεται με τον υποδοχέα (π.χ. υποδοχέας GABA)
- Ιδιοσύστατη ενεργότητα = επίπεδο ενεργότητας κατά την απουσία αγγελιαφόρου
- Οι ιδιοσύστατα ενεργές και οι ανενεργές διαμορφώσεις των υποδοχέων βρίσκονται σε ισορροπία

8.5 Αντίστροφοι αγωνιστές

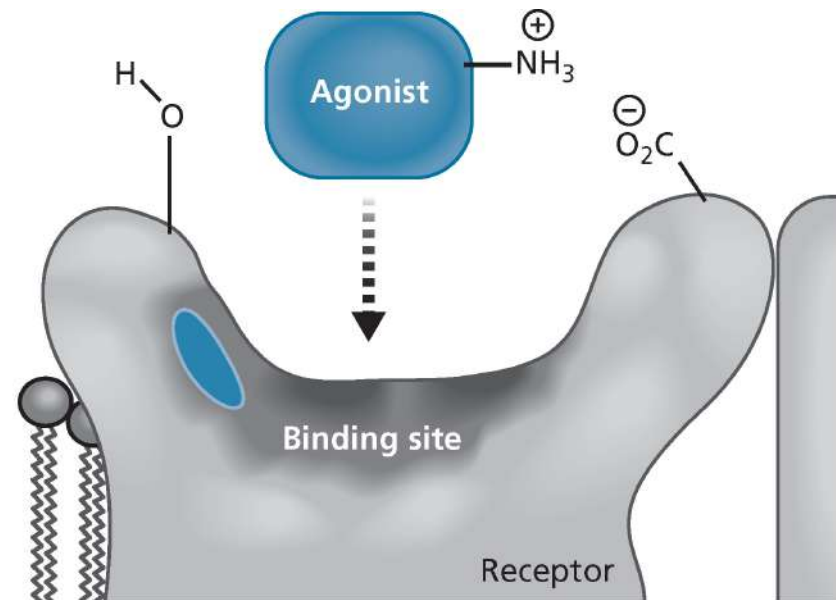
Πως τα φάρμακα επηρεάζουν την ισορροπία του υποδοχέα

8.6 Απευαισθητοποίηση και ευαισθητοποίηση

Απευαισθητοποίηση

- Οι υποδοχείς απευαισθητοποιούνται λόγω της μεγάλης έκθεσης σε **αγωνιστές**

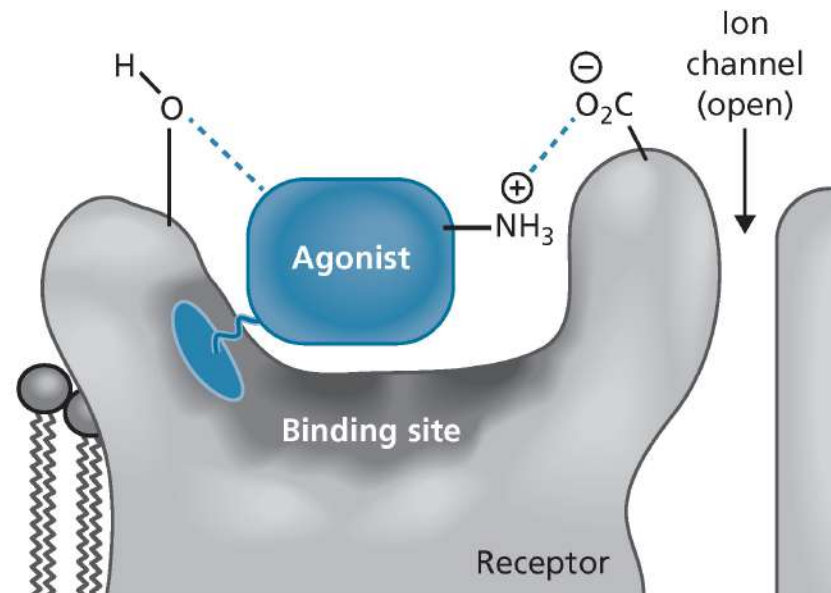

1. Resting state

8.6 Απευαισθητοποίηση και ευαισθητοποίηση

Απευαισθητοποίηση

- Οι υποδοχείς απευαισθητοποιούνται λόγω της μεγάλης έκθεσης σε αγωνιστές

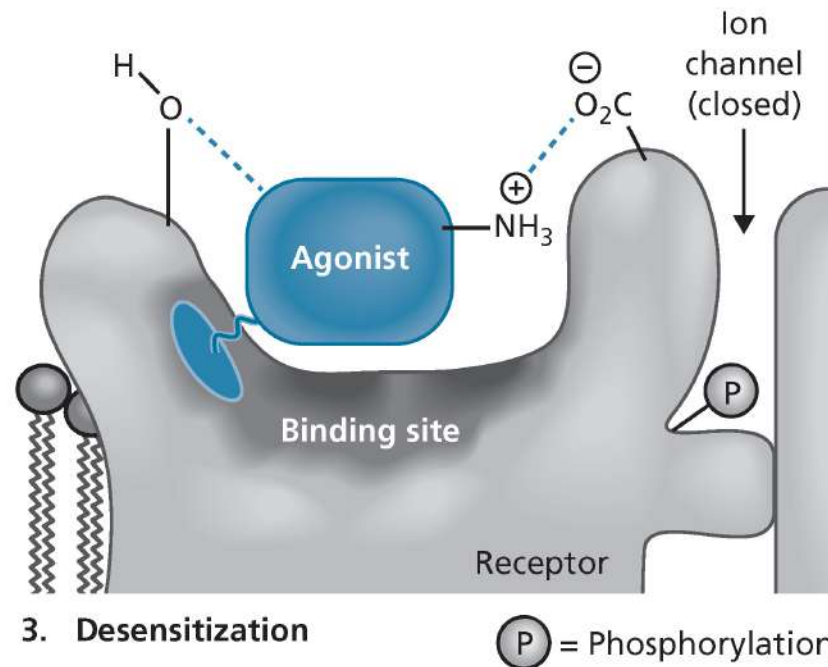

2. Induced fit

8.6 Απευαισθητοποίηση και ευαισθητοποίηση

Απευαισθητοποίηση

- Η παρατεταμένη πρόσδεση του αγωνιστή προκαλεί φωσφορυλίωση του υποδοχέα

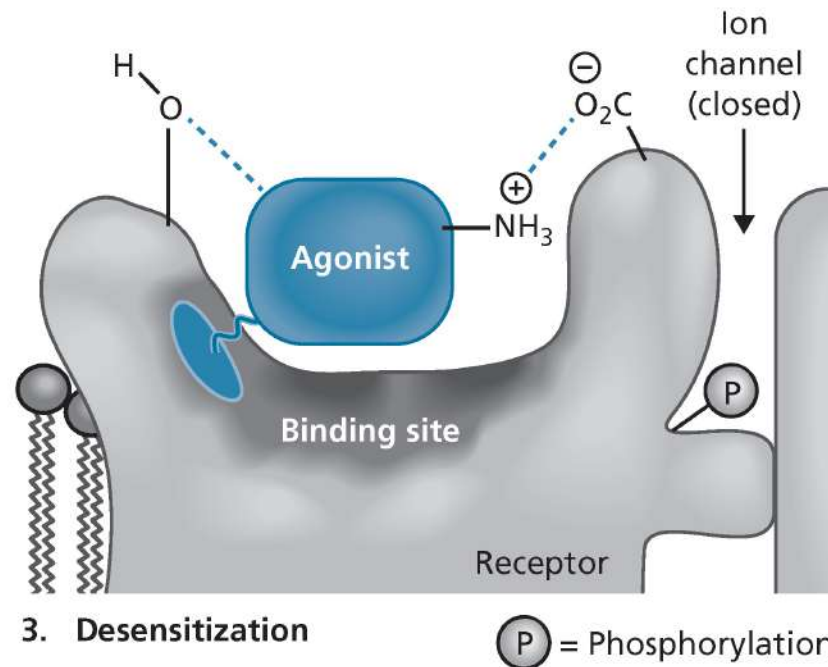

8.6 Απευαισθητοποίηση και ευαισθητοποίηση

Απευαισθητοποίηση

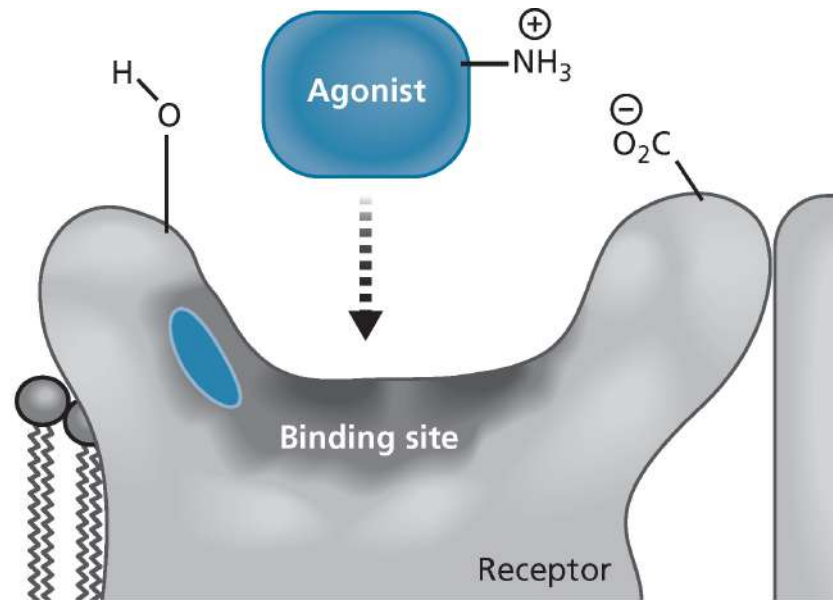
- Ο υποδοχέας φωσφορυλιώνεται, αλλάζει διαμόρφωση και απενεργοποιείται

8.6 Απευαισθητοποίηση και ευαισθητοποίηση

Απευαισθητοποίηση

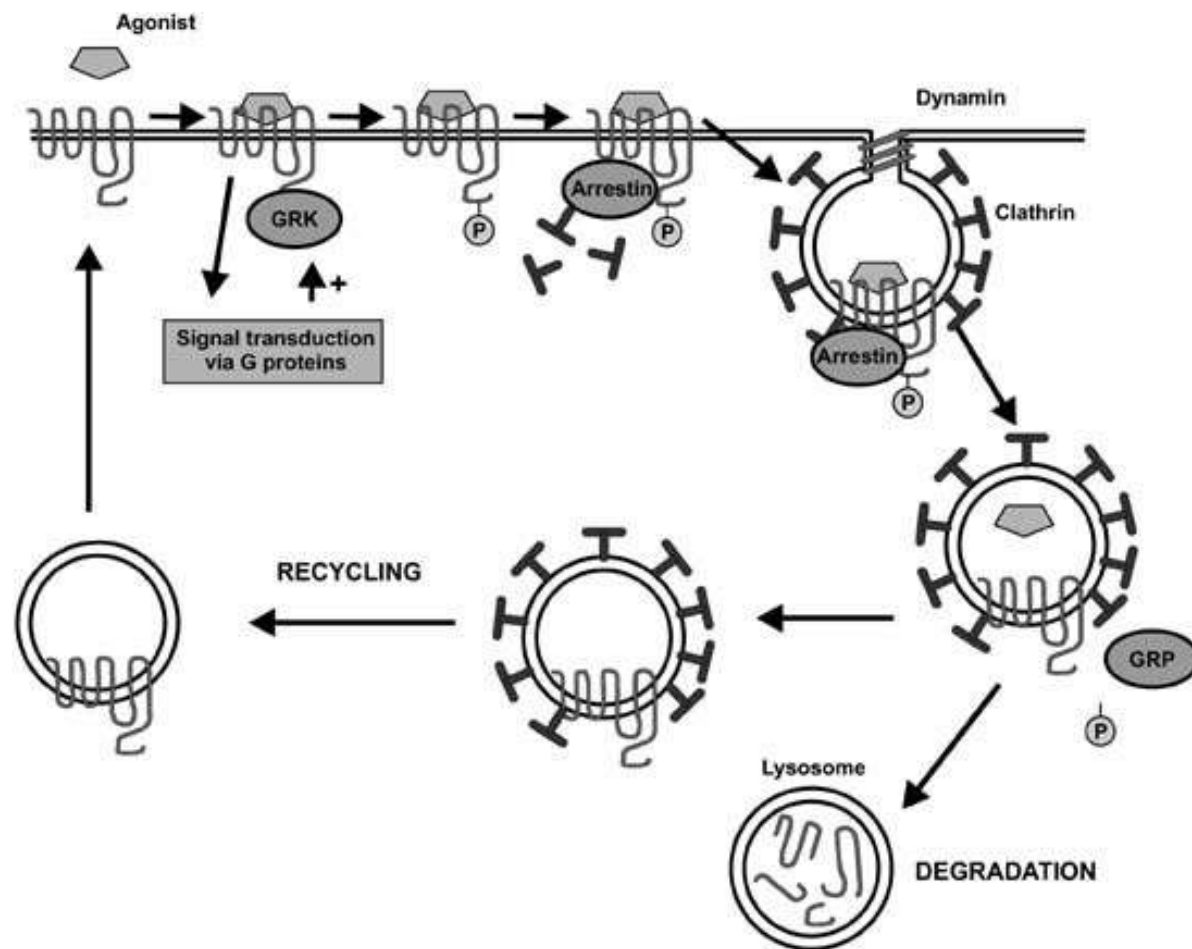
- Αποφωσφορυλίωση συμβαίνει μόλις αποχωρήσει ο αγωνιστής

8.6 Απευαισθητοποίηση και ευαισθητοποίηση

Απευαισθητοποίηση

Σε περιπτώσεις ακόμα πιο παρατεταμένης κατάληψης του υποδοχέα από κάποιο φάρμακο, το σύμπλοκο υποδοχέα-φαρμάκου απομακρύνεται με **ενδοκυττάρωση**

8.6 Απευαισθητοποίηση και ευαισθητοποίηση

Ευαισθητοποίηση

- Οι υποδοχείς ευαισθητοποιούνται λόγω μεγάλης έκθεσης σε **ανταγωνιστές**
- Το κύτταρο συνθέτει περισσότερους υποδοχείς προκειμένου να αντισταθμίσει τους κατελιημένους υποδοχείς
- Τα κύτταρα γίνονται περισσότερο ευαίσθητα στον φυσικό αγγελιαφόρο
- Μπορεί να έχει επίδραση στα φαινόμενα ανοχής και εξάρτησης

8.6 Απευαισθητοποίηση και ευαισθητοποίηση

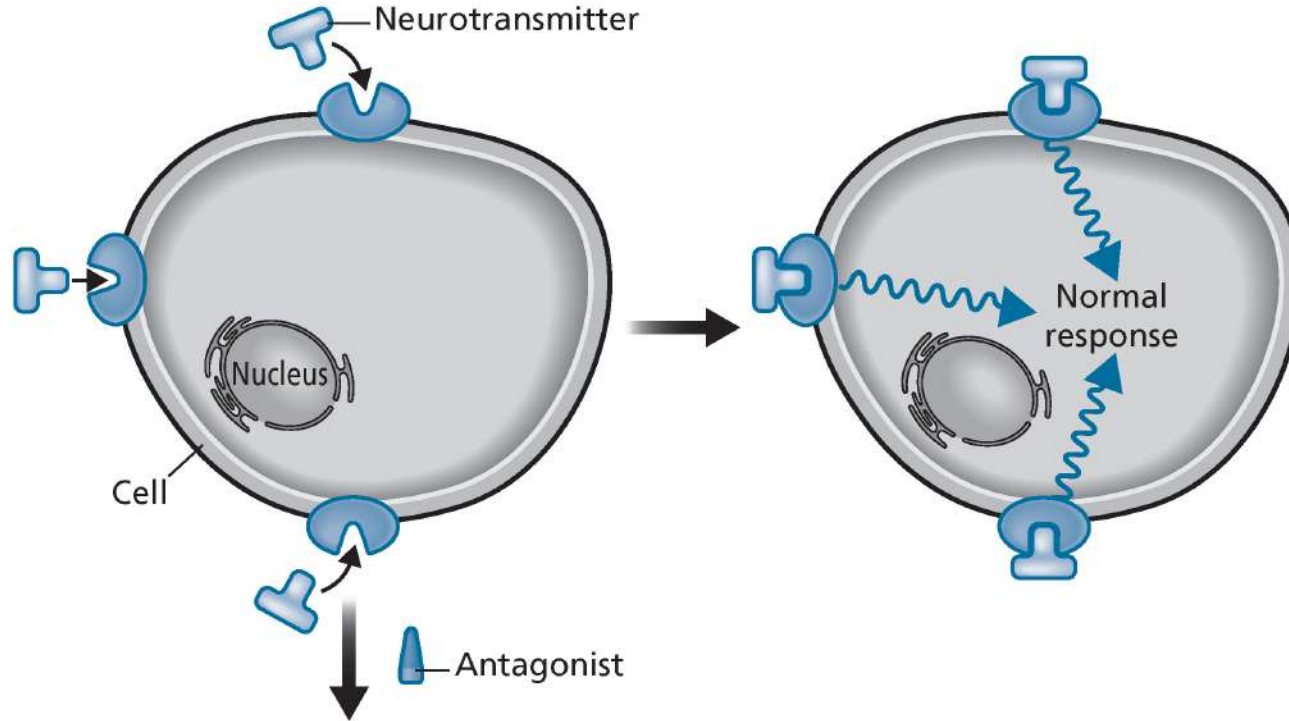
Ευαισθητοποίηση

- Αυξημένες δόσεις ανταγωνιστών είναι απαραίτητες προκειμένου να επιτευχθεί η κατάλληλη επίδραση (ανοχή)
- Τα κύτταρα είναι υπερευαίσθητα στον φυσικό νευροδιαβιβαστή
- Προκαλεί συμπτώματα στέρησης όταν αποσύρεται ο ανταγωνιστής
- Προκαλεί εξάρτηση

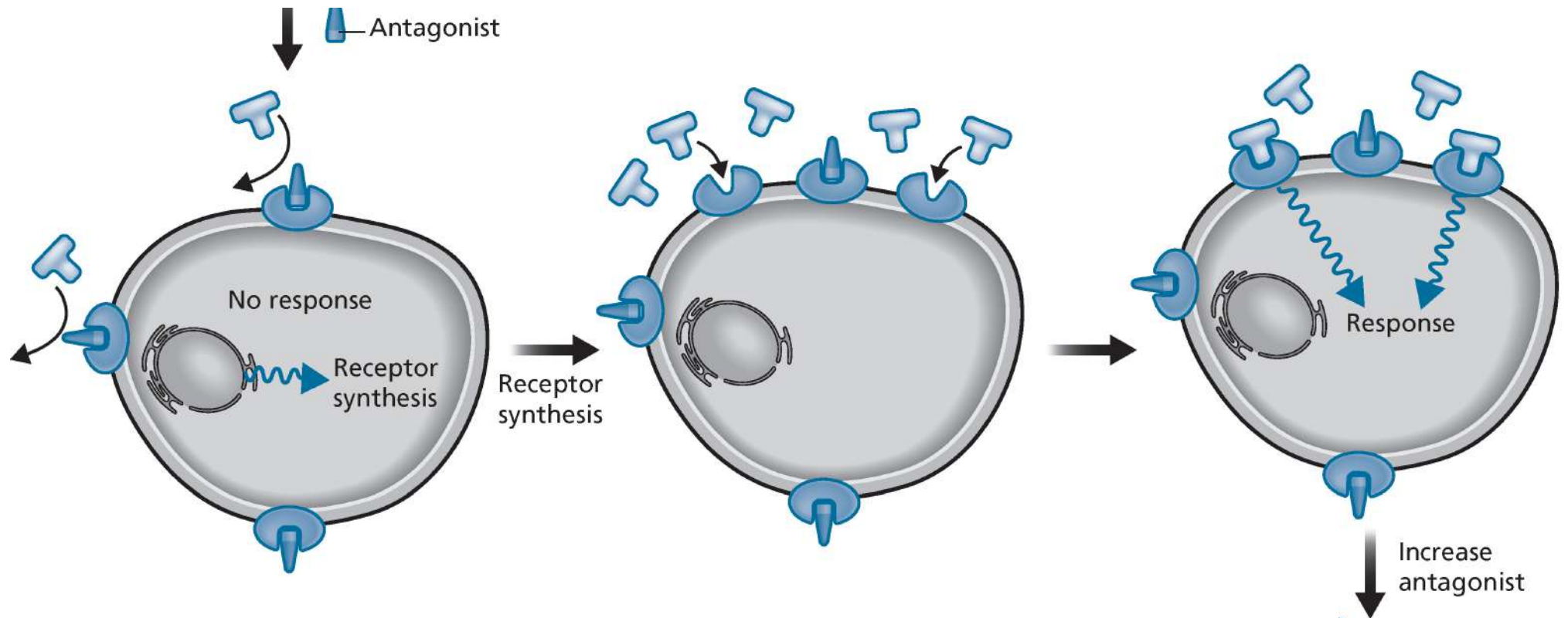
8.7 Ανοχή και εξάρτηση

Αυξημένη ευαισθησία του κυττάρου λόγω έκφρασης περισσότερων υποδοχέων

8.7 Ανοχή και εξάρτηση

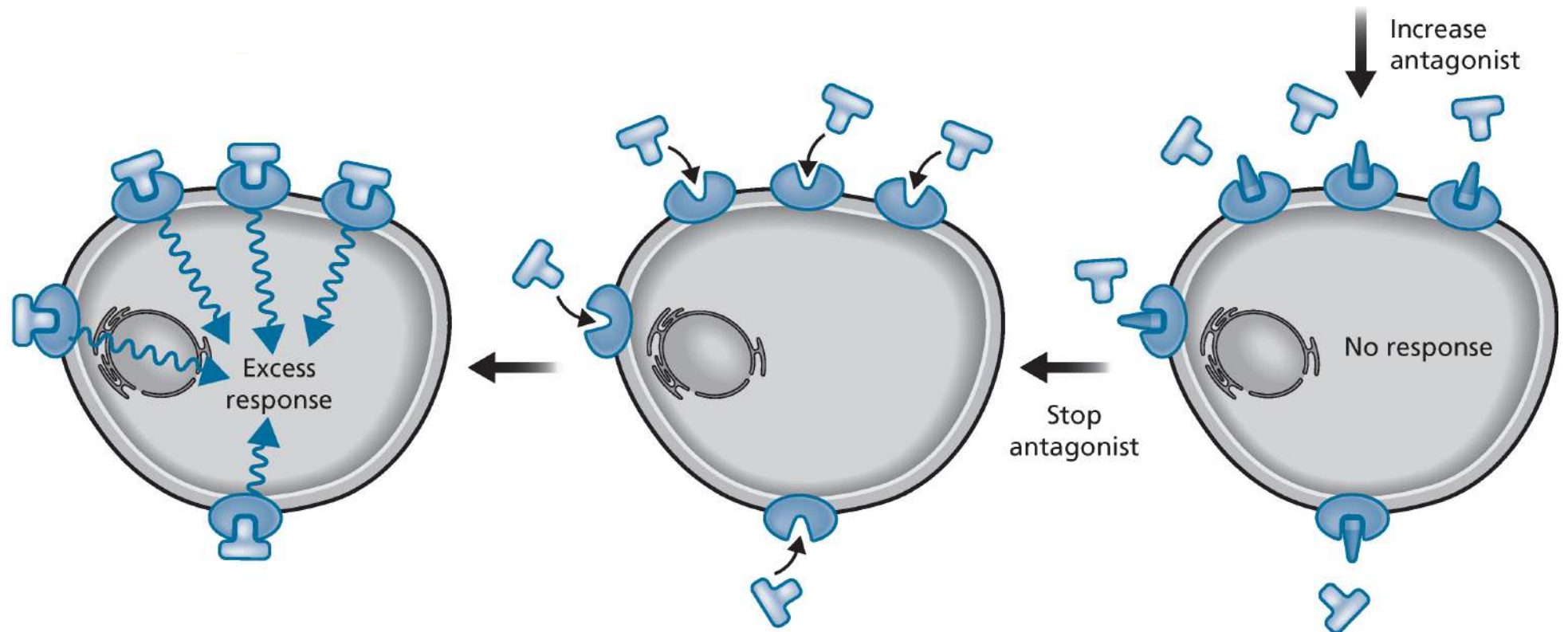
Αυξημένη ευαισθησία του κυττάρου λόγω έκφρασης περισσότερων υποδοχέων

8.7 Ανοχή και εξάρτηση

Αυξημένη ευαισθησία του κυττάρου λόγο έκφρασης περισσότερων υποδοχέων

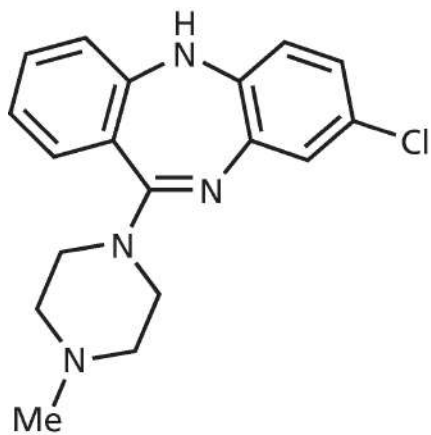

8.8 Τύποι υποδοχέων και υπότυποι

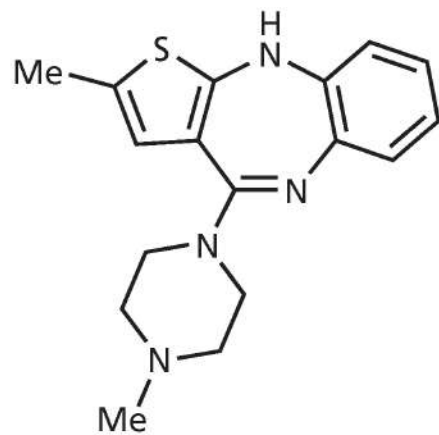
Receptor	Type	Subtype	Examples of agonist therapies	Examples of antagonist therapies
Cholinergic (Chapter 22)	Nicotinic (N) Muscarinic (M)	Nicotinic (four subtypes) M_1-M_5	Stimulation of gastrointestinal tract (GIT) motility (M_1) Glaucoma (M)	Neuromuscular blockers and muscle relaxants (N); Peptic ulcers (M_1); Motion sickness (M)
Adrenergic (adrenoceptors) (Chapter 23)	Alpha (α_1, α_2) Beta (β)	$\alpha_{1A}, \alpha_{1B}, \alpha_{1D}, \alpha_{2A}-\alpha_{2C}$ ($\beta_1, \beta_2, \beta_3$)	Anti-asthmatics (β_2)	β -blockers (β_1)
Dopamine		D_1-D_5	Parkinson's disease	Antidepressants (D_2/D_3)
Histamine (Chapter 25)		H_1-H_3	Vasodilation (limited use)	Treatment of allergies; Anti-emetics; sedation (H_1); Anti-ulcer agents (H_2)
Opioid and opioid-like (Chapter 24)		$\mu, \kappa, \delta, ORL1$	Analgesics	Antidote to morphine overdose
5-Hydroxytryptamine (serotonin)	$5-HT_1, 5-HT_7$	$5-HT_{1A}, 5HT_{1B}, 5HT_{1D-1F}, 5HT_{2A-2C}, 5-HT_{5A}, 5-HT_{5B}$	Antimigraine ($5-HT_{1D}$) Stimulation of GIT motility ($5-HT_4$)	Anti-emetics ($5-HT_3$)
Estrogen (Section 21.4)			Contraception	Breast cancer (Tamoxifen)

8.8 Τύποι υποδοχέων και υπότυποι

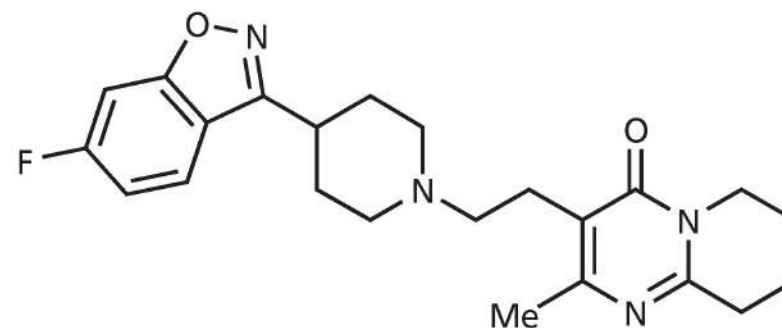
Όλα τα κλινικά αποτελεσματικά αντιψυχωσικά φάρμακα ανταγωνίζονται τους ντοπαμινεργικούς υποδοχείς D_2 και D_3

Clozapine

Olanzapine

Risperidone

8.9 Συγγένεια, αποτελεσματικότητα και δραστικότητα

Η **συγγένεια (affinity)** ενός φαρμάκου για τον υποδοχέα είναι ένα μέτρο για το πόσο ισχυρά προσδένεται το φάρμακο στον υποδοχέα.

Η **αποτελεσματικότητα (efficacy)** είναι ένα μέτρο για τον βέλτιστο βιολογικό αποτέλεσμα που μπορεί να παράγει ένα φάρμακο ως επακόλουθο της πρόσδεσής του στον υποδοχέα.

(Μέτρο της κυτταρικής απόκρισης που προκαλεί αυτή η πρόσδεση)

Η **δραστικότητα (potency)** ενός φαρμάκου αναφέρεται στο ποσοστό του φαρμάκου που απαιτείται για να επιτευχθεί ένα ορισμένο βιολογικό αποτέλεσμα.

(Σχετίζεται με το πόσο αποτελεσματικό είναι το φάρμακο στο να παράγει μια κυτταρική απόκριση συγκεκριμένης έντασης)